

Arculat-építés: Külpolitika 2.0

Az Amerikai Egyesült Államok szerepének változása a Közel-Keleten
a nemzetközi kapcsolatok elméletének konstruktivista
episztemológiájának alapján

Jelige: AQT-128

Tartalomjegyzék

1. Bevezető.....	3
2. Kutatási célkitűzés.....	3
3. Szakirodalmi áttekintés	4
4. A hipotézist vizsgáló esetanulmány	8
4.1 Az Egyesült Államok külpolitikai képének kialakulása	8
4.1.1. Az Egyesült Államok arculatának történelmi háttere	8
4.1.2. Az Egyesült Államok külpolitikai hagyományai stratégiai különbségek szerint	12
4.2. Változások az Egyesült Államok külpolitikai arculatában	14
4.2.1 A terrorizmus elleni háború évtizede és az afganisztáni misszió.....	14
4.2.2 Az iraki háború és a Bush elnök vezette USA harca az Al-Kaidával	18
4.2.3 Obama elnök és a „Kairói elvek”	22
4.2.4. Obama elnök külpolitikájának kihívásai	25
4.2.5 A megváltozott Amerika-kép a 2000-es évek után	27
5. Összefoglalás.....	29
6. Bibliográfia.....	30
Felhasznált szakirodalmak.....	30
Az esetanulmányhoz használt források	30

1. Bevezető

A nemzetközi kapcsolatok elmélete, mely nyomon követte a XX. század globális politikai változásait, a XX. század utolsó évtizedeiben elkezdte modellezni azt a globális rendszert, amelyben minden várakozás ellenére a hidegháború vérmentesen véget ért. A két világpolitikai szuperhatalom közül az egyik összeomlott, azonban ez nem egy monocentrikus világrendszerhez vezetett, éppen ellenkezőleg, a bipoláris világpolitika multipolárisrá vált.

A nemzetközi rendszerekben ma a részt vevők közötti kapcsolatok mennyiségben és mélységben gyorsuló ütemben mélyülnek. A nemzetközi kapcsolatok részt vevői között a nemzetállamokon kívül határokon átnyúló szervezetek is (multinacionális cégek, nonprofit civil szervezetek, határokon átnyúló lojalitások, gazdasági érdekeltségek, nemzetközi terrorhálózatok, stb.) megjelentek. A nemzetközi rendszerben a XXI. század elején az együttműködés dominál, a résztvevők jelentős része, (a legnagyobb hatalmakat beleértve) szövetségi rendszerek tagjaivá válnak, (akár regionálisan, pl. Európai Unió, NATO, akár globálisan, pl. ENSZ) és külpolitikai normáik a szövetségi rendszer normáival konvergálnak. Az együttműködés egyre bonyolultabbá válik, ahogy a nemzetközi kapcsolatok exponenciális növekedésének és diverzifikációjának köszönhetően a kapcsolatok hálózata egyre nehezebben átlátható. A tanulmány megírását annak a feltevésnek az igazolása motiválta, hogy a nemzetközi rendszerben résztvevő együttműködő államoknak el kell hitetniük magukról szövetségeseikkel, hogy együttműködők. Ennek a feltevésnek, mint általános elvnek a teljes vizsgálatához hosszas kutatásra volna szükség. Ezért tudományos diákköri kutatásomat egy nagyhatalomnak, az Egyesült Államoknak a 2000-es évtizedben, a Közel-Kelet társadalmaiban való megítélésében való változásnak a modellezését választottam. Így tanulmányomnak a célja az, hogy az országimázs nemzetközi kapcsolatokra való befolyását bizonyítsam. Ez a tanulmány nem az Egyesült Államok külpolitikájának teljes leírását adja, és a Közel-Kelet sajátos kultúrájának és politikai helyzetének a elírása sem célja. A kutatás pusztán a régió társadalmaiban egy bizonyos társadalmi folyamatot ír le, mely az érintett országoknak az Egyesült Államokkal való kapcsolatát befolyásolja.

2. Kutatási célkitűzés

Kutatási célkitűzésem az Egyesült Államok szerepének változása a Közel-keleten a 2000-es évek régiót érintő nemzetközi politikai eseményeivel összefüggésben. Ezt a hipotézist a

társadalomtudományok konstruktivista iskolájának nemzetközi kapcsolatok elmélete irányzatára alapozom, és a tanulmányomban vizsgált társadalmi folyamatokat a konstruktivista diskurzuselmélet segítségével modellezem. Azt feltételezem, hogy az Egyesült Államok közel-keleti szerepvesztése, mely már több külpolitikai elemzés témáját adta, nem csak gazdasági és katonai vonatkozásban áll fenn. Hanem az Egyesült Államok által a XX. században felépített „civilizációs szerep” képe, ami a szövetségi rendszereinek és külpolitikájának alapja, az általa indított afganisztáni és iraki háborúk, és azoknak mind a régiót, mint a világpolitikát érintő hullámai miatt fokozatosan halványul. Ha ez a feltevés igaz, az azt jelentené, hogy az ország képének változása egyenes arányban áll az Amerikával kapcsolatban álló más országok társadalmi diskurzusaiban az Egyesült Államok megítélésének a változásával.

A kutatásomnak nem célja Amerika katonai tevékenységének, vagy az általa vívott háborúknak a részletes vizsgálata, hiszen ez már sok tudományos elemzésnek alapja volt. Különböző okokból esett az Egyesült Államokra a választás, amikor kutatási célkitűzésemet megfogalmaztam. Az egyik ok az, hogy az USA folyamatosan jelen van a világ minden régiójának társadalmi párbeszédeiben, ezért országimázsának változásai a legjobban megfigyelhetők. Másfelől, az Egyesült Államoknak van egy jól követhető külpolitikai normarendszere, mely „civilizációs szerep” könnyen megragadható és modellezhető.

A tanulmányomban a modellezést összehasonlító elemzéssel végzem, ezért a különböző nézőpontú médiumok elemző munkásságának összegzését és összevetését választom a modellállításhoz. A modellemnek, mely a vizsgált folyamatok legfontosabb tényezőit kell tartalmaznia, nem lehet része általános Közel-Keletet érintő politikai-kulturális elemzés sem, hiszen csak a vizsgált társadalmi folyamatot érintő társadalmi diskurzusokra koncentrálhatok. Azt is nehéz eldönteni, hogy az Amerikai Egyesült Államok szerepkörét általánosságban hogyan írjuk le, amihez képest a 2000-es évek változást hoznak. Az Egyesült Államok több, különböző stratégiát alkalmazott az elmúlt másfél évszázadban. Ezért, hogy a modellemben két különböző Amerika-képet, meghatározhassak, (Az „eredeti” és „megváltozott” Amerika-képet) vizsgálnom kell az Egyesült Államok külpolitikájának korszakait és változásait annak fényében, hogy azok hogyan befolyásolták az ország és a Közel-Kelet régiójának kapcsolatát történelmi kontextusban.

3. Szakirodalmi áttekintés

A társadalomtudományok konstruktivista irányzata interdiszciplináris társadalomtudományi elmélet ¹és episztemológia.² Mint ilyen, három főbb rétege van, az ismeretelmélet, a társadalomelmélet, és a nemzetközi elmélet. A konstruktivizmus nemzetközi elmélete azt állítja, hogy a politikában döntő szerepe van bizonyos alapvető feltételezéseknek, melyek valójában társadalmi konstrukciók.³ Ezek a konstrukciók olyan normák, melyek a társadalomban a nyelv által létrejövő diskurzusokban alakulnak ki.⁴ Ennek értelmében, a társadalomban jelen lévő aggregált vélemények alakítják ki a normákat, amik folyamatosan változnak. Tehát a konstruktivizmus feltételezi, hogy a folyamatos diskurzusok együtt képezik és folyamatosan reprodukálják azokat a normákat, amik végül a legmagasabb végrehajtó pozíciók döntési kereteit és a lehetséges döntési mintákat meghatározzák. Ezek a normák a világról alkotott képben jelennek meg, és úgy is fogalmazhatnánk, hogy a normák maguk a döntéshozatalt meghatározó változók, amik a társadalmi diskurzus által felállított kép értékkészletéből kapnak értéket, a kettőt összekötő függvény pedig a nyelv, az a diskurzusmechanizmus, ami a társadalom világról való ismeretét és gondolkodásmódját kizárólagosan meghatározza. Ha ezt a nemzetközi politikára érvényesítjük, akkor azt fogjuk látni, hogy míg a nemzetközi kapcsolatok realista iskolája egy radikális muszlim államot és egy nyugati képviseleti demokráciát hasonló döntési mechanizmusú hatalmi csoportosulásnak feltételezi, addig a konstruktivizmus azt mondja, hogy a két ország döntései lehetséges, hogy mások lesznek, hiszen a társadalmi diskurzusok merőben más normákat fognak eredményezni, amik később meghatározzák a végrehajtó hatalom által követhető irányokat.

Mindez azért fontos, mert kutatási célkitűzésemet különböző társadalmak interkulturális érintkezésének megfigyelésével kell igazolnom, megmutatva, hogy az egyik, kérdéses fél

¹ Dimitrios Thanasoulas: *Constructivist Learning In: Teaching, Learning*. Center for Southeast Asian Studies, Northern Illinois University. (<http://www.seasite.niu.edu/>)
URL:

http://www.seasite.niu.edu/Tagalog/Teachers_Page/Language_Learning_Articles/constructivist_learning.htm
(Hozzáférés dátuma: 2012. 10.31. 9:12)

² A „megfelelőség logikája” – „Koncepcionális” és „interpretatív” konstruktivizmus *In: Kiss J. László – Változó utak a külpolitika elemzésében*. pp 355. Osiris Kiadó, Budapest, 2009.

„A konstruktivizmus tehát ismeretelmélet a valóságról, amelyet a tudósok megismerni kívánnak, tudás, amellyel értelmezni akarják a világot.”

³ *im. pp. 357-358.* „A konstruktivizmus alaptétele, hogy a nemzetközi kapcsolatokat nem vagy nem csak materiális struktúrák alkotják, hanem a nemzetközi politikáról szóló alapfeltevések. ... Ezek a nemzetközi politikáról szóló feltételezések csupán társadalmi konstrukciók, melyek a transznacionális és társadalmi kapcsolatokból erednek. ...”

⁴ Diskurzuselemzés, mint a külpolitika-elemzés eszköze *In: Kiss J. László – Változó utak a külpolitika elemzésében*. pp 400. Osiris Kiadó, Budapest, 2009. „A diskurzusoknak produktív és reprodukív erejük van, s mint ilyenek formálják a szereplőket és a gyakorlatot. Emellett az a fontos, hogy a diskurzusok kijelölik a cselekvés lehetséges területeit.”

(jelen esetben az Egyesült Államok) hogyan jelenik meg más társadalmak (a Közel-Kelet többségében muszlim társadalmi, illetve más, térségben érintett nagyhatalmak) világról alkotott képében, és ez hogyan befolyásolja majd a társadalmak politikai alrendszerének válaszmechanizmusát. Ez természetéből adódóan a társadalmak gondolkodásmódjának vizsgálatát jelenti, és míg mások az adott időszak vonatkozóan legrelevánsabb és legdrasztikusabb eseményeit (a 2000-es években az Egyesült Államok közel-keleten vívott háborúit) jobbra a realista⁵ paradigma tükrében vizsgálják, tehát a 2000-es évek eseményeit a világpolitika hatalmi egyensúlyának változásaként, mechanikus alakulásaként írják le.⁶ Ebből adódóan, a realizmus a 2000-es években a térségben lezajlott események hatását úgy képezi le, mint hogy az Egyesült Államok felől induló események a világpolitikában mások részéről egyensúlyozó lépésekhez vezetnek. Ez a megközelítés a nemzetközi kapcsolatok elméletének realista irányzatának képviselőitől egy tipikus realista modellt állít fel, amiben a résztvevők mind realista aktorok, az állami döntéshozatali rendszerben pedig felismerjük a „fekete dobozt”, mely a realizmusban a nagypolitika aktorait takarja.⁷

A tanulmányom azonban nem átfogó leírása az amerikai külpolitika teljes régiót érintő tevékenységének, és az elmúlt évtized fegyveres konfliktusainak. Azt a folyamatot elemzi csupán, ahogyan ezek az események a régió társadalmainak párbeszédeiben megjelentek és a társadalmi valóság részévé váltak. A modellemben azt elemzem, ahogyan ezek a normák befolyásolják a nemzetközi politikát az által, hogy az Egyesült Államok országimázsának

⁵ Romsics Gergely: Az amerikai hegemonikus rend teorizálása a kilencvenes évek realista-liberális szintézisében. Magyar Külügyi Intézet, 2010. pp. 4.

„Ebben a helyzetben furcsán hangzott hangzott a realisták állandó intése, mely szerint az Egyesült Államok állandó feladata a nemzetközi rendszerben való önérdelvezérelt, de hosszú távra tervező szerepvállalás...”

⁶ John J. Mearshimer: Hans Morgenthau and the Iraq war: realism versus neo-conservatism. In: OpenDemocracy (<http://www.opendemocracy.net/>)

URL: http://www.opendemocracy.net/democracy-americanpower/morgenthau_2522.jsp

(Hozzáférés dátuma: 2012. október 31. 10:32)

„A realisták nem gondolják, hogy alkalmanként felborítható a világpolitikai egyensúly. Ellenkezőleg, a realisták úgy gondolják, kiegyensúlyozó világban élünk. ... Tehát a realisták megjósolták, hogy olyan államok, mint Irán vagy Észak-Korea egyáltalán nem úgy fognak reagálni az iraki háborúra, hogy atomprogramjukat felfüggesztenék ...”

⁷ Justin Jagosh, Jon Salsberg, Pierre Pluye, Ann C. Macaulay, Paula L. Bush: Realist Review: An Introduction.

Participatory Research at McGill, McGill University of Canada. (<http://pram.mcgill.ca/>)

URL:http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=realist+black+box&source=web&cd=5&ved=0CEUQFjAE&url=http%3A%2F%2Fpram.mcgill.ca%2Fseminars%2Fi%2Fg_wong_realistreview.pdf&ei=rFCRUMaBG8zDswbwiCoBA&usg=AFQjCNHee1k87-4b18Vjgvqdb5--9-R2xg

(Hozzáférés dátuma: 2012. október 31. 11:02)

„A realista megközeleítés azt jelenti, hogy a lépések összességét szintetizáljuk, feltéve, hogy ezen lépések értékelésének kulcsfontosságú rugóit nem ismerjük, mert azokat egy „fekete doboz” rejtí.”

gyengüléséhez vezetnek. Ezeknek a normáknak a kialakulása a társadalom belső rendszerének elemzését kívánja.

Így érthetővé válik, hogy miért nem alapozhatom tanulmányomat a nemzetközi kapcsolatok elmélete realista iskolájára, annak ellenére, hogy a legtöbb hasonló témájú tanulmány ezt az iskolát választja.^{8 9} Az én modellem egy társadalmi folyamatot ábrázol, mely egyes társadalmakban zajlik le. Hogy ezt a modellt felállítsam, a kutatási célkitűzésemet meg kell alapoznom a konstruktivista paradigma szerint. A feltételezésem az ország által következetesen képviselt, külpolitikában (vagy akár belpolitikában) megjelenő országimázs szerepét tárgyalja. Ez azt feltételezi, hogy az adott ország nem csak, hogy többször egymás után ugyanazt a normát indukálja a társadalmi diskurzív leképezésben. Hanem azt is feltételezi, hogy az adott ország a világról alkotott társadalmi képben egy olyan jól megfogható rendszerként jelenik meg, aminek az értelmezése előre meghatározott módon zajlik, és egy tudatosan, vagy nem tudatosan meghatározott „csomag” jön létre, mely az egyik országból egyenesen átültetődik egy másik társadalom róla alkotott párbeszédébe. Ha ezt a folyamatot megvizsgálom a konstruktivizmus tükrében, azt mondhatjuk, hogy az országimázs nem más, mint egy ún. „diskurzushegemonia”.¹⁰ Kutatási célkitűzésemet tehát azzal alapozom meg, hogy az Egyesült Államok imázsa, tehát gyakorlatilag Amerika szerepe, (melyet Bush elnök a „civilizáció és a terrorizmus háborújában” a civilizáció képviselőjeként fogalmazott meg, Obama elnök pedig kevésbé harciasan úgy fogalmazott meg, mint „a haladás egyik legnagyobb forrása, melyet a világ valaha is látott”) gyakorlatilag egy tudatosan felépített arculat, egy diskurzushegemonia, ami egy csomagként magában foglalja önmaga értelmezését is. Ezzel az Egyesült Államok önmagáról értelmezési monopóliumot állít fel.

⁸ Dahr Jamair: Western oil firms remain as US exits Iraq. In: Aljazeera (www.aljazeera.com)

URL: <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2011/12/2011122813134071641.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. október 31. 11:34)

„Bár az Egyesült Államok iraki megszállása hivatalosan véget ért, mégis, néhány a legnagyobb nyugati olajvállalatok közül, mint az ExxonMobil, BP és a Shell, továbbra is jelen van. ... Jelen körülmények között az esély, hogy a nyugati olajvállalatok elhagyják az országot, kicsi, és az Obama kormányzat továbbra is nyomást helyez Baghdadra, hogy fogadja el az Iraki Olajtörvényt.”

⁹ i. m. Romsics Gergely: Az amerikai hegemonikus rend teorizálása a kilencvenes évek realista-liberális szintézisében. Magyar Külügyi Intézet, 2010. pp. 11.

„A történelem Kupchan és [több realista kutató] számára mindenekelőtt azt bizonyította, hogy az államok – ellentétben Nagy-Britannia elgszerűségesebb pillanataival – általában nem képesek ellenállni a hatalommaximalizálás ... által kínált, rövid távú előnyök csábításának.”

¹⁰ i. m. Kiss J László: Változó utak a külpolitika elemzésében. pp. 403.

„Egy diskurzús keretében az egyes csoportok kísérletet tehetnek arra, hogy megszerezzék a *diskurzushegemoniát*, azaz a saját identitásukat képviselő csoportok saját érvelési típusokat hozzanak létre, és ilyen módon „*lingvisztikai (diskurzív) dominanciát*” szerezzenek, amely számos olyan elemet foglal magában, mint a fogalomteremtés, a már létező fogalmakhoz való kapcsolatok helyreállítása és az értelmezési monopólium biztosítása.”

A tárgyalt események vizsgálatával be szeretném bizonyítani, hogy ez az amerikai szerep valóban képes elérni, hogy más társadalmak párbeszédében az Egyesült Államok az ő általa meghatározott módon jelenjen meg, és ennek a képnek a halványulásával az Egyesült Államok általában véve, nehezebb külpolitikai pozícióba kerül.

4. A hipotézist vizsgáló esetanulmány

Az Egyesült Államok közel-keleti pozíciója, és annak változása az ország világban betöltött szerepének részét képezi. Ez a szerep, az USA mindenhol ugyanúgy megismert képe, mint már említettem, kívülről, első ránézésre, egységes lehet, ám ez a külpolitikai kép valójában több történelmi irányvonalat képvisel. Úgy gondolom, a hagyományos Amerika-kép teljes megértéséhez annak történelmi változásait és főbb irányvonalait meg kell vizsgálnunk, hiszen a kutatásom tárgyát képező évtized nem kiragadható a történelmi kontextusból, hanem annak folytonosságában kell látni, hogy a változásokat követni lehessen.

4.1 Az Egyesült Államok külpolitikai képének kialakulása

4.1.1. Az Egyesült Államok arculatának történelmi háttere

Az Egyesült Államok szerepe a világban a XIX. és a XX. század alatt folyamatosan egyre hangsúlyosabbá vált, ahogy gazdasági-politikai ereje a világ vezető hatalmává tette, és ahogyan betöltötte a vákuumot, amit hanyatló vetélytársai hagytak. Az első hangsúlyozottan megfogalmazott külpolitikai álláspont történelmi szemléletben a Monroe doktrína¹¹, amely George Washingtonra utal vissza, amikor a semlegesség politikáját megfogalmazza. Ezt a politikát egy feltörekvő ország perspektívájából kell látnunk, melynek függetlensége korábbi gyarmattartóitól nem teljesen biztosított még.¹² A Monroe doktrína az Egyesült Államoknak még regionális hatalmi szerepéről tanúskodik, hangsúlyozottan leválasztja az USA-t Európáról és kölcsönös, kontinensek közti be nem

¹¹ Milestones: 1801-1829. Monroe Doctrine, 1823. Office of the Historian, U.S. Department of State (<http://history.state.gov/>)

URL: <http://history.state.gov/milestones/1801-1829/Monroe> (Hozzáférés dátuma: 2012. október 11. 12:14)
„A dokumentum ... idővel az Egyesült Államok hosszan fennálló külügyi stratégiájává vált. Monroe ... Amerika diplomáciai ideáljaira alapozott, mint az európai hatalmaktól való elszakadás, vagy a semlegesség joga, mint azt a washingtoni búcsúbeszéd is kifejezre juttatja.”

¹² Randall Shrock, Ph.D.: "Monroe Doctrine," Microsoft® Encarta® Online Encyclopedia 2000
<http://encarta.msn.com> © 1997-2000 Microsoft Corporation. All rights reserved.

URL: <http://autocwww.colorado.edu/~toldy2/E64ContentFiles/UnitedStatesHistory/MonroeDoctrine.html>
(Hozzáférés dátuma: 2012. október 31. 12:37)

„Tehát azzal, hogy leválasztja Amerikát Európáról, Monroe kihangsúlyozta a csak amerikai, különösen, az Egyesült Államok független érdekeit.”

avatkozást hirdet. Azonban közvetlen szomszédjainak azoknak gyarmattartóikkal való viszonyát saját ügyének tekinti.

Az USA mai „civilizációs szerepének” első megnyilvánulása az I. Világháborúban és utána észrevehető, amikor az ország először vett részt számottevően nagyhatalmi fegyveres konfliktusban a tengeren túl, majd a békefolyamatban aktív, meghatározó szerepet vállalt.

¹³ A wilsoni pontok a nemzeti önrendelkezést próbálták hangsúlyozni. A nemzetközi kapcsolatok elméletének idealista irányzata alapvetően ezt a wilsoni álláspontot követően alakul ki, és a későbbiekben is, a nemzetközi kapcsolatok elméletének tipikus amerikai felfogásaként lesz számon tartva. ¹⁴

Ha ezt az Amerika-képet értékelni akarjuk a későbbiek figyelembe vételével, akkor azt kell látnunk, hogy ez egy békés, kimondottan háborút megakadályozni vágyó külpolitikai stratégia, amely a nemzetek legszélesebb körű együttműködésére épül. Egyes aspektusait később felfedezhetjük Obama elnök 2009-es kairói beszédében is.

A wilsoni, békepárti, együttműködést preferáló arculat. A későbbiekben az amerikai külpolitika megváltozik. A harmincas években rövid izolacionista korszak jön el.

A második világháború után Amerika a nyugati félteke vezető hatalmává válik. Legnagyobb ellenfele a Szovjetunió és a két szuperhatalom konfliktusában hatalmas szerep jut szövetségi rendszereiknek.

Az Egyesült Államok ebben az időben már átvette a világpolitikában a vezető szerepet Európa korábbi gyarmatbirodalmaitól, és új szerepében megjelenik az a „küldetéstudat”, amivel a „szabad világ” vezetőjeként és védelmezőjeként száll szembe globális szinten a szabadságot és haladást veszélyeztető fegyveres ellenféllel.¹⁵ Ez a Truman elnökhöz

¹³ Colonel House: Interpretation of President Wilson's Fourteen Points. (Részlet) Mount Holyoke College (<https://www.mtholyoke.edu/about>)

URL: <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/doc31.htm> (Hozzáférés dátuma: 2012. október 31. 13:00)
„Azt javasoljuk, hogy a jövőben minden szerződés váljon a nemzetközi jog részévé, melynek betartásához minden nemzet egyaránt részt véve kötelezi magát.”

¹⁴ Realism and Idealism. The University of Southern Mississippi. (<http://www.usm.edu/>)

URL:
http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CEAQFjAD&url=http%3A%2F%2Foceano.usm.edu%2F~w416373%2F%2FRealism%2520and%2520Idealism%2520Lsn%25203.ppt&ei=g2eSUJr6MMTCswbr3YGYAg&usg=AFQjCNHxrYg3qrgmQk7GvnbSZ_PUX4jbaQ&sig2=uvZD7Ti1sDgsHF-pJtrT5Q (Hozzáférés dátuma: 2012. október 31. 13:21)

„A mindig is idealista Wilson, amikor a Nemzetek Ligájának praktikusságáról kérdezték, azt nyilatkozta, „ha nem működik, hát el kell érünk, hogy működjön.” [A nemzetközi kapcsolatok elméletében] az idealisták [tehát] azt figyelik meg, milyenné kéne váljon a világ, és nem azt, hogy jelenleg milyen. Úgy gondolják, a pillanat valósága csak az egyik lehetséges alternatíva.”

¹⁵ Michael Beschloss. Our Documents: 100 Milestone Documents From The National Archives. Oxford University Press. pp. 196

„A [doktrína] az Egyesült Államok stratégiáját tartalmazza, mely arra vonatkozik, hogy támogatja a szabad népeket, akik elnyomással harcolnak fegyveres kisebbségekkel, vagy külső nyomással szemben.”

köthető doktrína aktív kampányt indít a Szovjetunió és általában, a kommunizmus nemzetközi terjedése ellen, amit „containment policy”, vagy „feltartóztatás” néven ismerünk.¹⁶

Az Egyesült Államok országimázsa ekkorra megváltozott, és a küldetéstudat normája máig meghatározza az ország külpolitikai értékrendjét. A dekolonizáció folyamatával pedig az Egyesült Államok (ahogy a Szovjetunió is) a harmadik világban is hatalmi tényezőként jelent meg. Ez alapjaiban határozta meg az érintett társadalmak döntési alternatíváit.

A két szuperhatalom szövetségi rendszereiben Amerika és a Szovjetunió nem csak két hatalmi tényezőként volt jelen, hanem a társadalmi párbeszédekben két norma-csomagot alkotott. A szövetségi rendszerekhez csatlakozó társadalmak tehát a két normarendszer közti döntési dichotómiába kerültek. Ez elmélyíti Amerika vezetői szerepét. Az Egyesült Államok így nem csak katonai vezető hatalom, hanem szövetségesei számára a szabadság védelmezője is.

Ez a „civilizációs szerep” pedig meghatározza az Egyesült Államok közel-keleti politikájának történelmét. Ezt a „civilizációs szerepet” a Közel-Keleten megalapozta az amerikai segítség a szovjet megszállás alatt lévő Afganisztán felé. A Szovjet - Afgán háborúban Carter elnök vezetésével az Egyesült Államok (Kína és Szaúd-Arábia mellett) 1979-ben fegyveres segítséggel lépett fel az afgán ellenállók oldalán¹⁷. Ez azért fontos a dolgozat szempontjából, mert míg a Közel-Kelet a XX. század folyamán több hatalmi csoportosulásnak is érdekszférájába került, az USA először lépett fel olyan, konstruktivizmus által is jól magyarázható, átfogó stratégiával, ami a hidegháború lezárása után is megalapozta az USA Közel-Keleti pozícióját. Az afgán milícia támogatása ugyanis részévé vált egy nagyobb külpolitikai tervnek, a Reagan¹⁸ doktrínának, mely a világ több

¹⁶ Containment and Cold War, 1945-1961. Office of the Historian, U.S. Department of State. (<http://history.state.gov/>)

URL: <http://history.state.gov/departmenthistory/short-history/containmentandcoldwar>

(Hozzáférés dátuma: 2012. október 31. 16:24)

„Az Egyesült Államok Szovjetunióval szemben gyakorolt külpolitikájának központi eleme csakis egy hosszan tartó és türelmes, ám erős és kitartó bezárási politika lehet, melyel az USA megállítja az orosz terjeszkedési szándékot.”

¹⁷ The CIA's Intervention in Afghanistan (Interjú Zbigniew Brzezinski-vel, Jimmy Carter elnök Nemzeti Biztonsági tanácsadójával) In: Centre for Global Research (<http://www.globalresearch.ca/>) 1998. január 15-21.

URL: <http://www.globalresearch.ca/articles/BRZ110A.html> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 9. 13:24)
„Az [afganisztáni események] hivatalos története szerint, a CIA 1980-ban kezdte meg az afgán Mujahadeen megsegítését, az 1979. december 24-edikei szovjet megszállás után. ... Ám Carter elnök 1979. július 3-án írta alá az első, titkos segítséget tartalmazó direktívát.”

¹⁸ Reagan Doctrine, 1985 In: U.S. Department of State Office of the Historian (<http://history.state.gov/>) információi alapján.

régiójában is fegyveres ellenállókat támogatott a szovjet erők, vagy a Szovjetunió szövetségeseinek számító totalitárius rezsimek ellenében. És míg ennek a politikának a mozgatórugóit a neo-realizmus hidegháború alatt divatos irányzata a világpolitika hatalmi egyensúlyának változásaként írja le¹⁹, addig konstruktivista szemmel érdemes megfigyelni azt, hogy az Egyesült Államok ezzel a részletesen felépített külpolitikai stratégiával következetesen tudta folytatni azt a diskurzushegemonia-építést, amely szövetségi rendszerének az ideológiai alapját megadta.

A Szovjetunió 1991-es feloszlásával véget ért a hidegháború korszaka, azonban ez az amerikai külpolitikában nem hoz gyökeres változást. Clinton elnök idején passzívabbá válik az amerikai külpolitika egy időre. Amerika akkor lép fel aktívan, ha szövetségeseinek érdeke sérül. Ennek a példája a régióban az 1990-ben kezdődött Öbölháború, melyet az Egyesült Államok válaszlépésként indított a Kuvaitot elfoglaló Irak ellen. Az Egyesült Államok először szövetségese, Szaúd-Arábia védelmében lépett fel, majd Kuwait felszabadításával véget ért a háború. Ez az esemény az ENSZ és a világ közvéleménye által is általában véve támogatott volt, és az arab világ fele, (Egyiptom, Marokkó, Omán, Katar, Szaúd-Arábia, Szíria és az Egyesült Arab Emirátusok) szintén elítélte Irakot a fegyveres agresszióért. Szaddam Husszein iraki elnök Irak központtal egységes Közel-Keletet akart, a „nyugati imperializmusnak” ellenpólusát.²⁰

Ez az esemény megmutatta az USA állásfoglalását a Közel-Keleten: az Egyesült Államok megvédi a szövetségeseit és azoknak szabadságát. Bár az ország a 2000-es évekig további nagy katonai akciót nem indított, Amerika szerepe politikailag stabillá vált a térségben egy évtizedre, míg a közel-keleti krízis egyáltalán nem közelített a megoldás felé.²¹ Azonban az Egyesült Államok megőrizte az öbölháborús szerepét: Azt, hogy gyors és erős lépésekkel, megbízhatóan áll ki szövetségesei mellett. Az Öbölháború után ez a világ

URL: <http://history.state.gov/milestones/1981-1989/ReaganDoctrine>

(Hozáférés dátuma: 2012. november 9. 18:02)

¹⁹ Kenneth Neal Waltz – The Physiocrat of International (Interjú Kenneth Waltz-zal) *Politics In: Theory Talks* (<http://www.theory-talks.org/>) 2011. június 3. információi alapján.

²⁰ Gulf War: Background Briefing. c. cikk információi alapján. CBS News, 2009. február 11. (<http://www.cbsnews.com/>)

URL: http://www.cbsnews.com/2100-500164_162-2524.html (Hozáférés dátuma: 2012. november 1. 17:12)

²¹ William B. Quandt: The Middle East in 1990. *Foreign Affairs* (<http://www.foreignaffairs.com/>)

URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/46273/william-b-quandt/the-middle-east-in-1990>

(Hozáférés dátuma: 2012. november 1. 17:51)

„Az egész régióban rengeteg hangot lehetett hallani, melyek elégedetlenségüket fejezték ki azt illetően, hogy a politikusok sorra buktak meg a gazdasági problémák megoldásában. ... Mindenfelé iszlamista [fundamentális] mozgalmak próbálták megragadni az alkalmat, hogy hatalomra törjenek, azzal a szlogennel, hogy „Mindenre az Iszlám a megoldás.” Tagadhatatlan, hogy a problémák igenis jelen voltak: Szegénység, igazságtalanság, kulturális eltávolodás, az emberi jogok megsértése, korrupció, erőszak.”

közvéleményében nem ültetett el negatív képet, hiszen az USA legtöbb szövetségese, sőt, maga az ENSZ biztonsági tanácsa is fontosnak tartotta az Irakkal szembeni fellépést, míg az arab világban többen kritikus véleménynek adtak hangot.²² Azonban kialakul az az általános kép a térségben, hogy USA-val számolni kell. Szövetségesei számára a szabadság védelmezőjét jelenti, ellenségei számára a nyugati imperializmus megtestesítőjét, azonban általában véve, egy de facto elfogadott hatalmi erőt képvisel a régióban.

4.1.2. Az Egyesült Államok külpolitikai hagyományai stratégiai különbségek szerint

A történelmi kontextus helyett stratégiaileg értékelve az amerikai külpolitikát, néhány visszatérő mintát figyelhetünk meg az ország külpolitikai arculatában.

Az ismétlődő hagyományok, melyeknek leírásához Walter Russell Mead neve kapcsolódik a legszorosabban, külön-külön, vagy együtt meghatározhatják egy-egy amerikai kormányzat külügyi tevékenységét.²³ Ha megfigyeljük, ebben a tekintetben az Egyesült Államok nemzetközi szintén elfoglalt szerepe nem olyan lineárisan növekvő, mint azt történelmi szempontból az előző alfejezetben összefoglaltam. Ebben a funkcionális megközelítésben, mely első sorban a hagyomány ismétlődését mutatja be, és nem a történelmi kontextusban helyezi el a vizsgált országot, ezek a *hamiltoni*, *jeffersoni*, *jacksoni*, és *wilsoni* hagyományok. A *hamiltoni* hagyomány a merkantilista érában alakult ki, aminek megfelelően merkantilista megközelítés és egy

²² Hassan A El-Najjar: Overreaction & Excessiveness In: The Gulf War. (<http://www.gulfwar1991.com/>)

URL:

<http://www.gulfwar1991.com/Gulf%20War%20Complete/Chapter%2011,%20%20%20Beyond%20the%20War,%20Communism%20Is%20Dead,%20Long%20Live%20Islamism%20By%20Hassan%20A%20El-Najjar.htm>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 1. 18:52)

„A Bush kormányzat egyáltalán nem mondhatja, hogy a demokrácia védelmében lépett volna fel Arábiában. Amikor Irak elfoglalta Kuwaitot 1990. augusztus 2-án, Kuwait abszolút monarchia volt. Az emír feloszlatta a parlamentet négy évvel azelőtt, mert a királyi család tagjait kritizálni merete. Az öbölmenti államok egyike sem volt demokratikus, és Szaúd-Arábia sosem foglalt magába demokratikus vezetést a kormányzat bármelyik szintjén.”

²³ Brendon O'Connor: American foreign policy traditions: A literature review. The United States Studies Center at the University of Sydney, 2009.

URL:

http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fussc.edu.au%2Fs%2Fmedia%2Fdocs%2Fpublications%2F0910_oconnor_usforeignpolicy.pdf&ei=6xCVUOnOBsGxtAbqtYCYCQ&usg=AFQjCNEE1ZF1kWeSNG_s722I4Y_KhrCaJA&sig2=SfuCdG8gRkr6E0ZX7wwqpA

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 2. 18:12)

„... Ennek a felosztásnak egyik legnagyobb kivétele Walter Russell Mead munkássága. ... Népszerűségének oka az, hogy a külpolitika leírásában elsődlegesen használja a hagyományok szerepének fogalmát. ... Valóban, a legbefolyásosabb hagyományok némelyike arra épül, hogy a múltnak ugyanazon kliséit használja fel újra és újra. Rossz oldaluk az, hogy a hagyományok lehetnek egyszerűsítők és deterministák, ám jó oldaluk, hogy dinamikusak és gazdag történelmi tapasztalattal látnak el.”

alapvetően realista külpolitika a központi eleme. A *jeffersoni* tradíció azt helyezi előtérbe, hogy az Egyesült Államoknak egy „fáklyaszerepe” van a világban, ám ez nem a nagypolitikán keresztül, hanem a gazdasági kereskedelmi tevékenység által valósul meg. Ha ezt összevetjük a klasszikus közgazdaságtannal, megláthatjuk ugyanazt a klasszikus liberalista mintát ebben az elgondolásban, mint ami a közgazdaságtanban a „láthatatlan kéz elvének” elgondolását adja. A *jacksoni* út az izolacionalizmusra épül, nem pártolja a beavatkozást, így ez talán a leginkább elszigetelőpolitikai hagyomány. A *wilsoni* elvek pedig szintén a „fáklyaszerepre” épülnek, központi elemük a demokrácia terjesztése és az általános béke előmozdítása. A wilsoni elvek több formában is megjelennek az amerikai politikában: a „puha wilsonizmus”, mely békés utakat keres, multilaterális módon a szövetségi rendszereken keresztül és a „kemény wilsonizmus”, az unilaterális, neokonzervatív külpolitika egyaránt jelen van a hagyomány keretein belül.

Ezt figyelembe véve, a 2000-es években Amerika republikánus külpolitikája újra a wilsonizmus felé fordult. Ez azért jelent változást, mert Bill Clinton elnök a hidegháború után kevésbé aktív külpolitikát folytatott, melyet több esetben is inaktivitással vádoltak olyanok, akik az USA civilizációs szerepét fontosnak tartották.²⁴ A wilsonizmus újra megjelenését igazolják a 2000-es évek háborúi, az iraki és afganisztáni missziók, valamint a 2011-es líbiai fellépés, mely már egyáltalán nem az Egyesült Államok, vagy szövetségeseinek biztonsági érdekeinek védelmében zajlott.²⁵ Tehát az amerikai szerepről, mindezek tekintetében, egyetlen, jól meghatározható képet rajzolhatunk, a Közel-Kelet tekintetében. Az Egyesült Államok külpolitikai arculatát a 2000-es évek egy új wilsonista külpolitika jellemzi, mely első sorban humanitárius értékek, a demokrácia, és az Egyesült Államok szövetségeseinek védelmét állítja tevékenységének homlokterébe.

²⁴ Rory Carroll: US chose to ignore Rwandan genocide. The Guardian, 2004. (<http://www.guardian.co.uk/>)
URL: <http://www.guardian.co.uk/world/2004/mar/31/usa.rwanda>
(Hozzáférés dátuma: 2012. november 3. 10:14)

„Bill Clinton elnök kormánya tiszta volt vele, hogy Ruandában tömeggyilkosság történt, ám elhallgatta az információt, hogy igazolja azt, hogy nem tettek semmit az ügyben.”

²⁵ Nikolas K. Gvosdev, Ray Takeyh: Triumph of the New Wilsonism. The National Interest
(<http://nationalinterest.org/>)

URL: <http://nationalinterest.org/article/decline-western-realism-6274>

„Amikor az Odyssey Dawn hadművelet újra indult a Líbia feletti égbolton 2011. március 19-én, akkor fordulópontra következett be az USA külügyi politikájában. ... Ez megmutatja, hogy Amerika korábbi elgondolásában, mely az USA biztonságának veszélyeztetését tekintette a beavatkozás lehetséges fő okának, változás következett be. ... Amerika tehát egy új külügyi politikai kor küszöbén állhat ma, melyet a wilsonizmus XXI. századi újraélése határozhat meg – Amerika erejének széles körű bevetését az emberiség nevében, még akkor is, ha ez kulsfontosságú érdekeket kockáztat.”

4.2. Változások az Egyesült Államok külpolitikai arculatában

A következő fejezetben a történelmi háttér figyelembe vételével elemzem a társadalmi folyamatot, ami az Egyesült Államok országimázsának a megítélésében történt változás a Közel-Kelet társadalmában. A tendencia által felrajzolt, új, „változott” Amerika-képet a „hivatalos, eredeti” Amerika-képpel vetem össze, amit az ország továbbra is diskurzushegemoniaként próbál érvényesíteni. Ezzel támaszthatom alá modellemben kutatási célkitűzésemet, mely az országimázs gyengülésével a külpolitikai szerepvesztést mondja ki.

4.2.1 A terrorizmus elleni háború évtizede és az afganisztáni misszió

Az Egyesült Államok 2000-es évekbeli korszaka 2001 szeptemberében kezdődött el. A 2001. szeptember 11-edikei terrortámadást követően szeptember 16-odikán már George W. Bush háborút hirdetett a terrorizmus ellen. Az amerikai elnök, Camp David-ben adott nyilatkozatában egyértelműen szembeállította Amerikát a terrorizmussal, ám a beszéd rossz kommunikációja negatív visszhangokat keltett,²⁶ ami kritikusok szerint pontosan a vallási extremistáknak kedvezett.²⁷ Ezt olyan komoly tekintéllyel rendelkező elemzők is alátámasztották, mint Zbigniew Brzezinski²⁸. Később az elnök sajnálatát fejezte ki és később visszafogottabban nyilatkozott. A terrorizmus elleni háború azonban, melyet az amerikai elnök Camp David-ben meghirdetett, továbbra is állandó szókapcsolat maradt a

²⁶ Transcript of President Bush's address In: CNN (<http://edition.cnn.com/>) alapján.

URL: <http://edition.cnn.com/2001/US/09/20/gen.bush.transcript/>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 4. 18: 06)

(Bush elnök beszédének teljes kézírata)

George W. Bush elnök több olyan szövegrészt is alkalmazott, amik félreérthetővé tették mondandóját. Az elnök egy kérdésre adott válaszában a háborút „crusade”, vagyis kereszties háború szóval illette. Ez sehol nem szerepelt a megírt szövegben, és bár az angolszász nyelvi logika a „crusade”-nek nem feltétlenül tulajdonít vallási értelmet, a szélsőséges iszlámisták felkapták a kifejezést, és iszlám elleni keresztény támadásról beszéltek.

²⁷ Jonathan Lyons: Bush enters Mideast's rhetorical minefield. Reuters, 2001. Szeptember 21.

URL: http://hv.greenspun.com/bboard/q-and-a-fetch-msg.tcl?msg_id=006SM3

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 4. 18:22)

„Bush elnök szóhasználata, a „kereszties háború” félelmet keltett a muszlim társadalmakban, hogy az USA katonai akciója nem más, csak kifogás arra, hogy szent háborút indíthassanak. Sőt, szakértők szerint a [kéziratban nem szereplő] kommentár az elnöktől pontosan azoknak a harcias muszlimoknak a malmára hajthatja a vizet, akiket az elnök a 6500 áldozatot követelő terrortámadások elkövetőiként megnevez.”

²⁸ Zbigniew Brzezinski: Second Chance, Three Presidents and the Crisis of American Superpower. Basic Books, 2007. pp. 137.

„Nem meglepően, Nemesis nem váratott sokat magára. Csak néhány hónap telt el, és a világ vezető globális hatalmának külpolitikáját egy távoli országban kezdett háború következményei alakították, am az Egyesült Államok kezdett, de nem tud befejezni. Ugyanakkor, a terrorizmus elleni háború egyre több fenyegető előjelét mutatta az Iszlám egész világával való összeütközésnek. ... Nem sokára a világ nagyrésznének közvéleménye már elítélte [az amerikai külpolitikát]”

Bush éra idején. A média már az első napokban „kardcsörtetésről” írt²⁹ és az USA villámgyors, harcias válasza még a szövetséges országok sajtójában is szkepticizmust vetett fel, már a támadás és a válaszháború kihirdetése után egy héttel.^{30 31} Ezt azért érdemes figyelembe venni, mert az Egyesült Államok elsődleges támasza saját katonai erején kívül mindig a NATO, és észak-atlanti szövetségesei. Amint azt később az afganisztáni és az iraki misszió is megmutatta, Amerika stratégiai szövetségeseinek a magját a NATO legnagyobb tagjai adják, túlnyomó részt Európában és az észak-atlanti régióban. Ez nem csak a katonai együttműködést érinti, Nyugat-Európát a XX. század második felétől erős szálak kötik az Egyesült Államokhoz, és mint a források is mutatják, az érintett társadalmak párbeszédeiben a legelső reakció az volt, hogy Amerikát mindenáron meg kell segíteni. A NATO szövetségi rendszerének egyik alapja az a normacsomag, amit az Egyesült Államok országidentitása magában hordoz, és ez már kielégíti a diskurzushegemónia fogalmát, hiszen Amerika „terrorizmus elleni háborúja” nem csak a NATO országok politikai rétegeiben, hanem a társadalmában is egy, a közös normarendszer alapján pozitív lépésként képeződött le. Az első hetekben a szövetséges országok társadalmi az USA háborúja mellé álltak. Azonban párhuzamosan megjelent a háborúval szembeni szkepticizmus, már azokban a hetekben, amikben, mint a források

²⁹ Kenneth R. Bazinet: A Fight vs. Evil, Bush and the Cabinet tell U.S. *In: New York Daily News.*
(<http://www.nydailynews.com/>)

URL:

http://web.archive.org/web/20100505200651/http://www.nydailynews.com/archives/news/2001/09/17/2001-09-17_a_fight_vs_evil_bush_and_c.html

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 5. 17:14)

„A Bush kormányzat kardcsörtető retorikáját új szintre emelte tegnap, bibliai képeket idézve, és háborúra készítve fel a nemzetet. ... Bush még a Pearl Harbor-ból is idézett, hogy érzékeltesse álláspontját azzal kapcsolatban, amit ő maga az USA XXI. századi terrorista ellenségének hívott.”

³⁰ Niall Ferguson: The War on Terror Is Not New *In: The New York Times* (<http://www.nytimes.com/>)
2001. szeptember 20.

URL: <http://www.nytimes.com/2001/09/20/opinion/the-war-on-terror-is-not-new.html?pagewanted=all>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 5. 17: 57)

„(Oxford, Anglia) Angliából nézve, ami múlt kedden történt, nem a második Pearl Harbor-nak tűnik, hanem a londoni bombázásra hasonlított. Ez a forrása annak a szimpátiának, amit Amerika felé érzünk a New York-i és Washington-i támadások után. ... Azonban ma már, nyugtalanság és szimpátia keveredik Európában. Egy hete még lehetetlen volt nem megadni minden segítséget a szenvedő Amerikának. Ma már azonban növekszik rossz előérzet, hogy mire is vállalkoztak Amerika szövetségesei, amikor először a történelemben életbe hívták az Észak-Atlanti szerződés 5. pontját.”

³¹ Suzanne Daley: The War on Terror Finds Wary Support in France. *In: The New York Times*
(<http://www.nytimes.com/>) 2001. október 4.

URL: <http://www.nytimes.com/2001/10/04/world/the-war-on-terror-finds-wary-support-in-france.html?pagewanted=all>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 5. 18:36)

„Felmérések azt mutatják, hogy a franciák döntően támogatják az Egyesült Államok fegyveres támogatását, ha azt kéri. Egy friss kutatás azt mutatja, hogy [a lakosság] 70%-a támogatná a katonai erőfeszítéseket. Ám az országban mégis hosszantartó viták zajlanak arról, hogy nem maga Amerika elmúlt években tanúsított viselkedése okozta-e a támadást.”

alapján látjuk, még a támadások okozta sokk és düh dominálta a társadalmak közvéleményét. Ez tehát azt jelenti, hogy Bush elnök gyors, háborút hirdető válasza nem csak az iszlám világban keltett félelmet, hanem a szövetségesek társadalmaiban is kérdésekhöz vezetett, már 2001-ben, a támadások után közvetlenül. Az USA „terrorizmus elleni háborúja” a kezdetektől ugyanúgy keltett ellenérzést és kétkedést több régió társadalmaiban is, mint amennyire szerzett támogatást. Ahogy a szövetségesek társadalmaiban is volt megosztottság a háborút illetően, az elsődlegesen érintett Közel-Kelet muszlim társadalmaiban is különböző vélemények uralkodtak. Míg, mint a források is mutatják, sok muszlimban félelmet keltett az Egyesült Államok határozott válasza, Irán társadalmában például az USA-val való szimpátia jelent meg³², az erőszak elítélése volt a reakció. Iráni értelmiségiek, mind Iránban és az USA-ban elítélték a támadásokat és a szegénységre, gazdasági problémákra vezették vissza a szélsőséges iszlamisták vallási extrémizmusba való sodródását.^{33 34}

A háborúnak, mely a nagyobb keretű afganisztáni NATO misszióinak része, az első fejezete, melyben a konvencionális harci események zajlottak, néhány hét alatt véget ért. Azonban a fegyveres konfliktus azóta sem ért véget teljesen, mivel az ellenfél, amellyel a szövetségesek harcolnak, gerillaharcmodorban veszi fel a NATO erőivel és az afgán kormányzat fegyvereseivel a versenyt.³⁵ Ez pedig nagyon kedvezőtlen volt az Egyesült Államok számára. Egy gyors háború, amint azt már korábban az Öbölháború esetében tárgyaltam, egyértelművé teszi az ország pozícióját a régióban, nem is beszélve a kedvezőbb költségekről, amik egy hosszú háború esetében a vártak sokszorosára képesek

³² In Honor In: The Iranian. (<http://www.iranian.com/>) alapján.

URL: <http://www.iranian.com/memory.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 09:51)

³³ Manou Marzban: Bin Laden welcomes war. In: The Iranian (<http://www.iranian.com/>) 2001. szeptember 18. (Kiadva: 2003.)

URL: <http://www.iranian.com/Opinion/2003/September/911D/index.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. (10:34)

„A szegény, iskolázatlan egyén szemében, aki a semmiből próbál megélni Afganisztánban, bárki, aki a szegények és kiváltságtalanok nevében harcol, és a nagy USA-t, Izrael-t és a többieket támadja, hős. Bin Laden ezt továbbvitte egy lépéssel, és háborút hirdetett Isten nevében. Dzsihad, a végső kinyilvánítás, a végső bosszú.”

³⁴ bDouble Tragedy. In: The Iranian. (<http://www.iranian.com/>) 2001. szeptember 19.

(Kiadva: 2003)

URL: <http://www.iranian.com/Opinion/2003/September/911B/index.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7.)

„Ahogy a katasztrófa utána sokk elmúlik, gyötörődés tölt el. Annyi élet veszett oda... Annyi család szakadt szét. ... Mi, iráni amerikaiak, osztozunk az áldozatok iránti gyászban.”

³⁵ Mary Anne Weaver: THE WAR ON TERROR: FOUR YEARS ON; Lost at Tora Bora. In: The New York Times (<http://www.nytimes.com/>) 2005. szeptember 11. cikk információi alapján.

URL: <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=940CE2D81531F932A2575AC0A9639C8B63>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 11:34)

növekedni. A háború az Al-Kaida ellen tíz év alatt 2.7 trillió dollárba került, 2011-es adatok alapján, míg az iraki háborút is beleszámolva a keretbe, a 2000-es évek nagy „Terrorizmus elleni háború” ernyőakciója tíz év alatt 3,7 trilliárd dollárba került. Így, amikor Obama elnök 2011-ben gazdasági ésszerűsége hivatkozva kezdte el a csapatok nagyarányú kivonását, azzal társadalmi-gazdasági nyomásnak is engedett.³⁶ Az elnöknek ez a lépése már arra enged következtetni, hogy a háború tovább tartott, és többbe került, mint azt a társadalom várta volna vagy ésszerűnek tartaná. Ráadásul, a hosszú háború rossz publikációt jelentett az USA számára, ugyanis a baráti tűztől elesett amerikai katonák, a NATO erők által megölt civil áldozatok, a tálib fegyveresek rajtaütései okozta veszteségek³⁷. mind folyamatosan a társadalmi köztudatban tartották a háborút, és a NATO tagországok társadalmainak diskurzusai egyre rosszabbul értékelték ki a missziót^{38 39 40} A

³⁶ Daniel Trotta: Cost of war at least \$3.7 trillion and counting. In: Reuters (<http://www.reuters.com/>) 2011 június 9. cikk információi alapján.

URL: <http://www.reuters.com/article/2011/06/29/us-usa-war-idUSTRE75S25320110629>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 13:40)

Megjegyzendő, hogy a cikk információi, amik a Brown University's Watson Institute for International Studies "Costs of War" kutatóprojektjének eredményeire épülnek, a számot „trilliárd” (trillion) dollárban adják meg. A magyar és az angol nyelv különbözik abban, hogy a nagy számok elnevezésére az angolszász logika a kis léptékű „rövid skálát”, míg a magyar nyelv a nagy léptékű „hosszú skálát” használja. Ami a magyarban egymilliárd, azt az angol billió (billion) néven hívja. Tehát az értelmezés egy kis magyarázatot igényel: A „trilliárd” ez esetben ezermilliárd (10^{12}) dollárt jelent és nem, (mint azt a mi nyelvi logikánk indokolná) millió milliárd (10^{18}) dollárt.

³⁷ Chris Sands: Afghanistan: the Taliban resurgent. In: Le Monde Diplomatique (<http://mondediplo.com>) 2009. október

URL: <http://mondediplo.com/2009/10/04afghanistanpics> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 16:24)

„A 2001-es invázió elkezdése után egy hónappal, Mohammed Omar Mullah adott egy azóta elfelejtett interjút. „Ez nem fegyverek kérdése” mondta a férfi, „Bízunk Isten segítségében. Az igazi cél Amerika kiirtása. Ennek ellenére, Washington és London leírta a tálibokat. Bejelentették a győzelmet és Irak volt a következő célpont. Nyolc évvel később, amerikai és brit katonák egyre jobban elmerülnek egy háborúban, ami lassan ingovánnyá válik. Öngyilkos támadások, útmenti robbantások, merényletek mindez részévé vált az afgánok mindennapi életének.”

³⁸ Ahmad Majidyar: Viewpoint: Recipe for Afghanistan failure In: BBC (<http://www.bbc.co.uk/>)

2012. március 14.

URL: <http://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-17361675>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 14:42)

„A háború első éveiben az USA túlságosan támaszkodott terrorizmus-elhárító akciókra, és Afganisztán mai biztonsági és kormányzati problémáinak jelentős része erre vezethető vissza. Megerősítette a hadurakat, aláásta az afgán intézményeket, és lehetőséget nyújtott a táliboknak erőre kapni a keleti és déli régiókban. A terrorelhárítás önmagában csak ugyanannak a hibának az ismételtetése. Végtelen harcot jelent, a végleges, visszafordíthatatlan győzelem kilátása nélkül.”

³⁹ PJ Crowley: Viewpoint: Why Afghanistan is no Vietnam. In: BBC (<http://www.bbc.co.uk/>)

2012. március 14.

URL: <http://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-17367662>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 15:04)

„... Sok Al-Kaida ügynök ma már halott, fogságba került, vagy menekül. Fel lehet tehát állítani azt az érvet, hogy az ellenállók, akikkel harcolunk, már el vannak szakadva az Al-Kaida magjától. ... Ezek a csoportok, mint például a tálibok, vagy a haqqani-k, továbbra is fenyegetik Afganisztánt és Pakisztánt, de az USA-t már nem. A háború hossza miatt ... az Egyesült Államok népe vonakodik a folytatástól, és valamiféle tárgyalásos véget szeretnének látni.”

Közel-Keleten pedig csak tovább nőtt a kétkedés a háború várható sikereit és céljait illetően.⁴¹ Mint a források alapján is láthatjuk, a társadalmi párbeszédekben visszatérő kérdéssé vált, hogy miért nem veszik át mostanra az afganisztáni kormányzat erői Amerikától a biztonsági feladatok ellátását, és hol van a biztonságpolitikai, illetve gazdasági ráció az évtizedes afganisztáni állomásozás folytatásában. Ráadásul, mint a források mutatják, az Al-Kaida eddigre elkezdte azt gondolni, hogy Amerika akármennyi pénzt vagy katonát áldozhat fel ellenük, akkor sem lesz képes az ország megfékezni őket céljaik elérésében. Ez pedig azt jelenti, hogy az összes érintett társadalom közvéleményében nem csak a támadás kivitelezése, de az Egyesült Államok kompetenciája is megkérdőjeleződik. Ha az USA képtelen legyőzni a tálibok milíciáját, akkor az kétségbe vonja a Közel-Keleten a hidegháború vége óta meglévő pozícióját.

4.2.2 Az iraki háború és a Bush elnök vezette USA harca az Al-Kaidával

Az Egyesült Államok részéről a 2000-es évtized legnagyobb fegyveres konfliktusa az Iraki Háború volt, mely hivatalosan 2003. március 20-án kezdődött és 2011. december 17-én ért véget, azonban az iraki misszió maga egy nagyobb kampány részét képezte. Erről a kampányról, a „Terrorizmus elleni háború” ernyőakcióról már az előző fejezetekben szó volt. Az iraki háború maga két fázisból állt, a Szaddám Husszein vezette kormányzat megdöntéséből, és az új iraki államszervezet felépítéséből, valamint az iraki biztonsági erők felállításából.⁴² Az invázió indoka megelőző támadás, mivel az USA hírszerzése

⁴⁰ Ira Chernus: Why are we still in Afghanistan? In: Le Monde Diplomatique (<http://mondediplo.com>) 2011. január

URL: <http://mondediplo.com/openpage/why-are-we-still-in-afghanistan>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 15: 17)

„A nemzeti biztonság, vagy jobban mondva *biztonság hiányának mítosza*... Egy politikus sem engedheti meg, aki nemzeti szintre emelkedik, hogy ezt a mítoszt elutasítsa... Nem meglepő módon, Barck Obama elnök is beépítette a beszédeibe ezt: A rosszfiúk odakint vannak ... És a jó fiúknak sokszor nincs más választása, minthogy erővel harcoljanak a gonoszok ellen.”

⁴¹ 'War on terror' through Muslim eyes In: Al Jazeera (<http://www.aljazeera.com/>)

URL: <http://www.aljazeera.com/programmes/empire/2010/01/201012581059472955.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 18:16)

„Mióta az Al-Kaida háborút hirdetett a világ egyetlen szuperhatalma ellen egy évtizede, Washington vagy tagadásba burkolózott, vagy legalábbis egyáltalán nemkerült közelebb ahhoz, hogy megértse, mi motiválja az Al-Kaida harcosait vagy támogatóikat, és hogy hogyan küzdjenek meg ezzel. Bár dollártriliókat költöttek, és több ezer amerikai katona halt meg, az Al-Kaida legfőbb vezetői megmaradtak és továbbra is nyugati célpontok megtámadását vállalják, úgy, hogy újabb és újabb leányszervezetek nyílnak a legváratlanabb helyeken.”

⁴² Timeline: Invasion, surge, withdrawal; U.S. forces in Iraq In: Reuters. (<http://www.reuters.com/>) 2011. december 18.

URL: <http://www.reuters.com/article/2011/12/18/us-iraq-usa-pullout-idUSTRE7BH08E20111218>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 07:04)

Az adatok és dátumok forrása a Reuters.

szerint az ország tömegpusztító fegyverek bevetését tervezte az Egyesült Államok ellen.⁴³ Miután tömegpusztító fegyvereket az Egyesült Államok erői és hírszerzése nem találtak az országban,⁴⁴ a háború hivatalos céljaként a demokrácia felállítását nevezték meg. Az Egyesült Államok iraki fellépése, miután a keresett tömegpusztító fegyvereknek semmilyen nyomát nem találták meg, általános negatív visszhangot váltott ki egyrészt szakmai kritikusoktól,⁴⁵ akik a háborút, mint az amerikai külpolitika válságát egyre súlyosabbnak látták,⁴⁶ mind az USA akciójában érintett társadalmaktól, és más nagyhatalmaktól is.⁴⁷ Ez egy nagyon kritikus pont az Egyesült Államok Közel-Keleti szerepének alakulásában, hiszen egyrészt az elnyúló háború újra kétségbe vonta az amerikai katonai fölényt és az ország katonai kompetenciáját⁴⁸ a konfliktuskezelésre a

⁴³ In Their Own Words: Iraq's 'Imminent' Threat *In*: Center for American Progress (<http://www.americanprogress.org>) 2004. január 29.

URL: <http://www.americanprogress.org/issues/security/news/2004/01/29/459/in-their-own-words-iraqs-imminent-threat/> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 07:56)

„McCellain [Fehér Ház-i sajtószóvivő] maga használta a „küszöbön álló fenyegetés” jelzőt ... és állította, hogy Iraknak szándékában állt az „Egyesült Államokat tömegpusztító fegyverekkel megtámadni”.”

⁴⁴ Bill Nelson szenátor szenátusi beszéde *In*: Federation of American Scientists (www.fas.org) 2004. január 28.

URL: http://www.fas.org/irp/congress/2004_cr/s012804b.html (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 08:29)

„Én, mint minden más szenátor ebben a szobában ... nem csak úgy voltam informálva, hogy tömegpusztító fegyverek vannak [Irakban], hanem egyenesen a szemembe mondták, hogy Szaddám Husszeinek megvannak az eszközei, hogy ezeket a fegyvereket bevesse ... robotdrónokról és Atlantii-óceáni hajókról a keleti part városai ellen. ... Most azonban már tudjuk, Mr. Kay Szenátusi Fegyveres Erők Bizottsága előtt adott tanúvallomása alapján, hogy ez az adat hamis. Nem csak biológiai és kémiai tömegpusztító fegyverek nem voltak ... hanem semmilyen robotdrón hadsereg, vagy atlanti flotta nem létezett.”

⁴⁵ Lieutenant General Greg Newbold: Why Iraq Was a Mistake *In*: Time Magazine (<http://www.time.com/time/magazine>) 2006. április 9.

URL: <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1181629,00.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 10:45)

„Tette hívnak azok a hibák, és rossz ítéletek, amiket a Fehér Ház és a Pentagon elkövetett, és a fájdalmas látogatások a katonai kórházainkban. ... A hibás vezetés ára továbbra is vérben van megfizetve.”

⁴⁶ i.m. Zbigniew Brzezinski: Second Chance, Three Presidents and the Crisis of American Superpower. Basic Books, 2007. pp. 149.

„Az irak elleni támadás megnövelte az Egyesült Államok terrorfenyegetettségét. Amikor a győzelem első [örömhulláma] elült, nyilvánvalóvá vált, hogy a háborút megalapozó demagóg indokok hamisak voltak, és nem voltak Irakban tömegpusztító fegyverek. A konfliktust „a terrorizmus elleni háború elsődleges frontjának” nevezte nem más, mint maga az elnök. ... És ha Amerika abbahagyja ezt a háborút, figyelmeztetett az elnök, akkor majd az irakiak jönnek át valahogy az Atlanti-óceánon, és terrorhadjáratot indítanak Amerika ellen.”

⁴⁷ China condemns U.S. for Iraq war *In*: The Star (<http://www.thestar.com/>) 2007. március 7.

URL: <http://www.thestar.com/News/article/189632> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 13:17)

„Arra kérjük az USA kormányát, hogy ismerje el a saját emberi jogi problémáit és hagyja abba a más országok belügyeibe való beavatkozást az emberi jogi kifogásra hivatkozva.”

⁴⁸ Richard Norton-Taylor: Iraq war has swollen ranks of al-Qaida. *In*: The Guardian (<http://www.guardian.co.uk>) 2003. október 16.

URL: <http://www.guardian.co.uk/world/2003/oct/16/politics.alqaida>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 12:10)

„Az iraki háború felduzzasztotta az Al-Kaida sorait és felvillanyozta az akarataikat a növekvő radikális muszlim érzelmek segítségével ... A figyelmeztetés, mely megismételte az MI5 és az MI6 korábbi hasonló véleményét, a londoni központú The Military Balance International Institute for Strategic Science intézmény

térségben, másrészt az amerikai imázs újabb törést szenvedett. A háború ugyanis, ami majdnem egy évtizeden keresztül zajlott, az évek folyamán különböző indokokkal volt magyarázva. Az első iraki háború jól nyomon követhető okok miatt zajlott, és maga a Közel-Kelet muszlim társadalmainak egyik fele is az Egyesült Államok mellé állt a nyíltan agresszor Irak ellenében. Abban az esetben az USA sikeresen állította fel az érvet, hogy szövetségese, Szaúd-Arábia veszélyben volt, hiszen Szaddám Husszein maga fejezte ki szándékát, hogy a muszlim világot Irak központtal egyesíteni akarja. Azonban a 2003-as iraki háborúban már a második évben megkérdőjeleződött a háború indításának indoka, és ez az egész háború legitimitását ásta alá⁴⁹ a Közel-keleti társadalmak párbeszédeiben^{50 51}, sőt, jelentősen megerősítette az „Amerika az Iszlám ellensége” képet⁵². A nemzetközi kapcsolatok elméletében is megjelent a Bush elnök neo-konzervatív külpolitikájának kritikája, többek között magától Francis Fukuyama-tól is.⁵³ Ez azt jelenti, hogy maga a neo-konzervativizmus egyik legnagyobb alakja pártolt el a Bush-adminisztráció külpolitikájától. A háború legitimitásának megrendülése megmutatkozik abban, hogy a háború előrehaladtával a közel-keleti és az európai országok társadalmi közvéleményében is növekedett a háborút illető szkepticizmus. Ezt a nehéz helyzetet tovább rontották a közvéleményt drasztikusan formáló események, mint az iraki börtönökben a foglyokkal

éves jelentésében hangzott el. ... A terrorelhárítási erőfeszítések ráadásul tovább erősítették a már amúgy is decentralizált és ügyesen rejtőzködő nemzetközi terrorhálózatot, hogy változatosabb és felismerhetetlenebb legyen ... és még nehezebben felkutatható.”

⁴⁹ UK lawyer: Iraq war was illegal In: Al Jazeera. (<http://www.aljazeera.com/>) 2010. január 26.

URL: <http://www.aljazeera.com/news/europe/2010/01/201012615035356641.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 14:10)

„Michael Wood kedden nyilatkozta, hogy az Irakban való fegyveres erő alkalmazása „szembement a nemzetközi joggal”.”

⁵⁰ Paul Wood: Arab reaction to Iraq declaration In: BBC (<http://news.bbc.co.uk>)

URL: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2584571.stm (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 15:30)

„Az arab világ egységesen szembenáll az amerikai vezetésű iraki háborúval. ... Jordániában az Addustour napilap „iraki tülelemről” beszél az „amerikai arroganciával szemben”. [Egy másik újság szerint] „Az amerikai terv, nyílt és titkos céljaival együtt az, hogy megváltoztassa az arab világ térképét.”

⁵¹ Tarak Barkawi: Iraq, lost in the fog of war In: Al Jazeera. (<http://www.aljazeera.com/>) 2011. december 29.

URL: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/12/2011121612513597434.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 14:20)

„A világ relatíve vezető hatalmaként az USA 2003 márciusában elfoglalta Irakot, hogy megakadályozza Szaddam Husszeint a hamvakból feltámadni ... Az USA fel akarta váltani az ellenséges Irakot egy kliens államra. Irak lenne a központja az amerikai befolyás gyakorlásának [a Közel-Keleten] és hogy felváltsa az öbölmenti királyságokat, melyeknek stabilitása az Al-Kaidával szemben távolról sem volt biztosítva.”

⁵² i.m. Zbigniew Brzezinski: Second Chance, Three Presidents and the Crisis of American Superpower. Basic Books, 2007. pp. 149.

„A terrorizmus elleni háború, mely nem tisztázott ellenség ellen folyt, és erős iszlámellenes melléktartalmat hordozott magában, egyesítette az Amerika-ellenes iszlám véleményt, így teremtve termékeny talajt a terrorizmusnak az Amerika- és Izrael ellenes toborzáshoz.”

⁵³ Francis Fukuyama: The Neoconservative Moment. Bell & Howell Information and Learning, 2004.

„Az Irakban rosszul véghezvitt nemzetépítő stratégia kútmérgezés lesz a későbbi hasonló törekvések számára, aláásva a hazai politikai támogatását a nagyvonalú és előrelátó internacionalizmusnak, ahogyan Vietnámban is megtörtént.”

való kegyetlen bánásmód⁵⁴ az amerikai katonák részéről, illetve a 2010-es WikiLeaks botrány, melyben több ezer titkos irat szivárgott ki az iraki háborút illetően⁵⁵. Ez pedig odavezetett, hogy megjelent az az általános Amerika-kritika, ami a külön-külön fegyveres konfliktusokon túl növe, az USA világpolitikai szerepét tárgyalja és kérdőjelezi meg. A véleményformáló médiumok a háborút egyértelműen összekapcsolták az USA nagyhatalmi igényeinek kielégítésével. A közel-keleti társadalmakban tehát erősödött az a vélemény, hogy Amerika a muszlim világban az erőforrások kiaknázásáért van jelen⁵⁶. Ez a kritika ugyanúgy megjelent az európai társadalmi párbeszédekben, és az USA saját társadalmi közvéleményében is hangot kapott.

Az Egyesült Államok több missziót is indított a 2000-es évek „Terrorizmus elleni háború” ernyőakciója alatt, azonban ezek a társadalmi párbeszédekben mindenhol egymástól elválaszthatatlanul, együttesen képződtek le.

A társadalmi párbeszédekben Amerika tevékenysége mindig egységes és összefüggő.

Ahogy igaz volt ez a hidegháborús Amerika-képre, úgy a 2000-es évek Amerikája is egy egységes képet takar a világ társadalmainak párbeszédeiben.

Mint a források mutatják a vélemények az Egyesült Államokról kiterjedtek, ám meglehetősen konzisztensek abban a tekintetben, hogy hasonló kritikával illetik az iraki háborút, és hasonló módon összegzik az USA közel-keleti tevékenységének sikerét az elmúlt évtized fényében. Ez azt jelenti, hogy felállítható egyfajta aggregált kép az Egyesült Államokról, hiszen tevékenységének adaptálása a társadalmi párbeszédekben folyamatosan

⁵⁴ Q&A: Iraq prison abuse scandal *In*: BBC (<http://news.bbc.co.uk>) 2008. január 11.

URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/3701941.stm> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 15:06)

„Vádak az USA-val szemben, melyek szerint amerikai katonák és hírszerzési tisztek kegyetlenkedtek a foglyokkal a badghadi Abu Ghraib börtönben, már 2003-ban megjelentek, és ez az amerikai hadsereg beső nyomozásához vezetett 2004 januárjában. Taguba riportja szerint a katonák „súlyosan megsértették az emberi jogokat” a foglyokkal való bánásmódjukkal.”

⁵⁵ Greatest Data Leak in US Military History *In*: Der Spiegel. (www.spiegel.de) 2010. október 22.

URL: <http://www.spiegel.de/international/world/the-wikileaks-iraq-war-logs-greatest-data-leak-in-us-military-history-a-724845.html> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 14:37)

„Először jött a több százezer dokumentum az afganisztáni konfliktusról, most pedig több százezer az iraki háborúról. ... a Der Spiegel, a London Guardian és a New York Times együtt analizálta a dokumentumokat, más médiaforrásokkal egyetemben.”

A cikk képekkel és példák illusztrálja a kiszivárgott dokumentumok alapján a háború részleteit, mint civilek meggyilkolását, infrastruktúra rombolását, maszkos, fegyveres ellenállókat, stb.

⁵⁶ Andrew E. Kramer: U.S. Companies Get Slice of Iraq's Oil Pie *In*: The New York Times

(<http://www.nytimes.com/>) 2011. június 14.

URL: <http://www.nytimes.com/2011/06/15/business/energy-environment/15iht-srussia15.html?pagewanted=all> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 15:41)

„... A Halliburton, Baker Hughes, Weatherford International és Schlumberger olajvállalatok máris hasznos fűrészi szerződéseket nyertek, és valószínűleg még többet fognak megvenni az olajkutak harmadik legjobb piacán. Irak szerződést írt alá a legnagyobb olajvállalatokkal, hogy a 2009-es napi 2,4 millió hordó olajtermelését hat éven belül napi 12 millió hordóra fogja növelni.”

újraképeződő világképekbe nagyon hasonló egy háborút elutasító muszlim társadalom és egy háborúival „csak” erősen szkeptikus európai társadalom részéről. A források pedig egyértelműen azt mutatják, hogy a 2000-es évek végére ez az Amerika-kép markánsan megjelent a globális médiában, és a társadalmi közvéleményben, több kultúrában is. Ez pedig abból látszik egyértelműen, hogy ha összevetjük a források által felrajzolt társadalmi véleményt a 2000-es évek háborúiról és az 1990-es Öbölháborúról, akkor az utóbbi események hangsúlyosan egyre rosszabb visszhangokat keltenek. Mindez annak ellenére van így, hogy az Öbölháború alatt szintén voltak civil áldozatai az amerikai misszióknak, amik negatív, elítélő reakciót válthattak volna ki az arab világ, Európa és a világ közvéleményéből. Ám, bár súlyos kritikák érték az Öbölháború miatt is az Egyesült Államokat, úgy tűnik, az első iraki háborút sikerült beleilleszteni a nagyobb Amerika-képbe. Ezzel ellentétben az afganisztáni és iraki missziókra adott reakciók és társadalmi ellenállás azt mutatja, hogy ez a diskurzushegemonia a 2000-es évtized végére megtört.

4.2.3 Obama elnök és a „Kairói elvek”

Barack Obama elnök, akinek 2008-as megválasztásával véget ért a Bush éra, gyökeres változást tűzött ki célul a külpolitika terén. Miután az elnök választási kampányában megígérte, hogy ha megválasztják, egy éven belül az arab világ egyik fővárosában fog beszédet tartani, 2009-ben Obama Kairóban tartott egy órás beszédében hét különálló témában fejtette ki az általa követendőnek tartott külpolitikai utat. Ez a hét pont az iszlám méltatása és a vallási szélsőségek elítélése, az izraeli-palesztin konfliktus kérdése a palesztin érdekek elismerésével, az atomfegyverek és Irán kérdése, a demokrácia és Amerika más országokba való beavatkozástól való elhatárolódása, a vallási tolerancia, a nők egyenjogúsága, és a társadalmi értékekre alapozott gazdasági fejlődés voltak. Obama, és a Koránból, a Talmudból és a Bibliából idézve zárta a beszédét.⁵⁷

Barack Obama demokrata kormánya nyolc éves republikánus kormányzás után váltotta a George W. Bush adminisztrációt. Obama bírálta elődje politikáját, rugalmas, párbeszéd-alapú kapcsolatot hirdetett az Egyesült Államok és a muszlim világ között, melyben a béke mindenki érdeke. A demokrata elnök értékrendje nagyon világosan meglátszik az emberi

⁵⁷ Transcript: President Obama Addresses Muslim World in Cairo *In: The Washington Post*

(<http://www.washingtonpost.com/>) 2009. június 4.

URL: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/06/04/AR2009060401117.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 19:04)

A Washington Post oldalán megtalálható az elnök 2009. június 4-edikei beszédének teljes szövege. A fenti bekezdés a beszéd rövid összefoglalója.

jogok, a vallási türelem, a nők egyenjogúsága hangsúlyozásával, azonban a kulturális értékek kiemelése, a vallási, értékek magasztalása konzervatív értékrendet is tükröz. Ez egy újabb példája annak, hogy az amerikai demokrata-republikánus felosztás és az európai bal- és jobboldali politikai rendszer nem átjárható. Az elnök retorikája egyértelműen az elődje hibájának rója fel az amerikai külpolitika megmerevedését és a muszlim világgal való kapcsolat megromlását, és hangsúlyozottan új korszakot szeretne nyitni az amerikai külpolitikában. Eltekintve attól, hogy egy politikus az elődjének tetteit törvényszerűen elítéli, maga a tény, hogy az amerikai elnök külpolitikájának első lépése az, hogy a muszlim világgal a kapcsolatot meg kell javítani, mégis bizonyítéka annak, hogy a muszlim világgal való kapcsolat megromlott. Itt pedig szeretnék visszautalni az amerikai külpolitika történelmi változásaira, melyet az előző alfejezetben tárgyaltam. Ha Amerika külpolitikai hagyományait figyelembe vesszük a két elnök vezette 2000-es évek Amerikájában, akkor azt láthatjuk, hogy George W. Bush erőteljes wilsoni útvonalat képviselt, melyben a „civilizáció és terrorizmus harca” újraélése a wilsonizmus fáklyaszerepének. Azonban, Bush „velünk vagy ellenünk” logikájú külpolitikája a „kemény wilsonizmus” unilaterális hagyományát követte, és ez az unilaterális külpolitika erőteljesen érvényesült akkor, amikor az Egyesült Államok drasztikus katonai lépései élenként érintették a Közel-Kelet társadalmait.

Ezzel szemben Obama elnök párbeszédalapú, türelmet és megértést hirdető beszéde, (melyet a sajtó sokszor később „kairói doktrínaként” és „új kezdetként” névre keresztelt) a „lágymuszlimizmus” multilaterális külpolitikai hagyományát igyekszik követni. Ez a párbeszédalapú új doktrína elmegy egészen odáig, hogy az Egyesült Államok korábbi cselekedeteit is kritikusan kezeli. Az elnök például elsőként ismerte el Amerika szerepét az 1953-as iráni események alatt, amikor egy puccs a demokratikus kormányzatot megdöntötte. Ezen kívül, a palesztin állam létrehozásának ötlete egyértelműen kritizálja az Egyesült Államok és Izrael szövetségének korábbi tevékenységét. Ha megfigyeljük közelebbről az elnök beszédének vallási vonzatát, nem csak általános keresztény értékeket, hanem kifejezetten protestáns puritán értékrendet fedezhetünk fel. (például a nők egyenjogúságának liberális gondolatát).⁵⁸ Így felfedezhetünk némi jeffersoni hagyományt

⁵⁸ John Stuart Mill: *The subjection of women*. Dover Thrift Editions., 1997.

Az amerikai protestantizmus alapvetően az angol puritán protestánsok irányzatának tengerentúli továbbélése. Mivel a nők szabadságjogainak kérdése a XIX. században kísértetiesen hasonló politikai vitákat vetett fel, mint ma egyes muszlim társadalmakban, Obama elnök kiállása a női jogok mellett erős szálakkal kötődik a protestantizmushoz, lévén a nők jogainak legnagyobb politikai úttörője, John Stuart Mill könyvében, a *Nők alárendeltsége* (*The Subjection of Women*) c. művében a protestantizmus keresztény értékeire támasztja

az elnök külpolitikájában, főleg, amikor a gazdasági fejlődésről beszél, illetve abban, hogy az elnök a kölcsönös békét nem csak erkölcsileg jónak tartja, de kifejezetten kívánatosnak az emberiség fejlődése szempontjából. Ez pedig a gazdasági „láthatatlan kéz elvét” engedné érvényesülni, amikor az Egyesült Államok és a muszlim világ kapcsolata, majd a jövőben, helyreáll, és a résztvevő társadalmak profitálhatnak az együttműködésből.

Barack Obama elnök beszédét mind az Egyesült Államokban, mind a Közel-Keleten sokan ünnepelték⁵⁹, míg mások kritikusan fogadták⁶⁰. Az Al-Kaida természetesen a beszéd előtt és után is elítélte az amerikai külpolitikát, ám ez nem meglepő a csoport arculatát figyelembe véve, és ez a vélemény nem is jelentett a nyitásra kész elemek számára komoly tényezőt⁶¹. Mindez azt mutatja, hogy az első Obama kormányzat első éve pozitív változást hozott a muszlim világ és az USA viszonyában. Az elnök a későbbiekben is fontos külügyi célnak tartotta Amerika afganisztáni katonai szerepének a csökkentését.⁶² Ezt az afganisztáni biztonsági erőknek való szerepátadással valósították meg.⁶³ A demokrata külpolitika azonban újabb kihívásokkal kellett szembenézzen, és ezek folyamán tovább gyengült a régióban az Amerika-kép.

érvelését a nők egyenjogúsága mellett. Ez a mű a női politikai jogok egyik legfontosabb alapja. A női egyenjogúság tehát, mint maga a liberalizmus is, a protestantizmusra visszavezethető.

⁵⁹ Sam F. Ghattas: Obama speech draws praise in Mideast. In: The Guardian. (<http://www.guardian.co.uk/>) URL: <http://www.guardian.co.uk/world/feedarticle/8443248>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 20:41)

„Múlt keddi interjújában Walid al-Moallem szír külügyminiszter azt mondta, „Obama beszéde egyértelmű szándékot takar a kétállami megoldásra”. Al-Moallem szerint Obama szavai fontosak és pozitívak voltak.”

⁶⁰ Obama's Speech Could Mark Shift in U.S.-Muslim Relations (Analysis) In: PBS News Hour

(<http://www.pbs.org/newshour/>) 2009. június 4.

URL: http://www.pbs.org/newshour/bb/middle_east/jan-june09/speechanalysis_06-04.html

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 20:24)

„RAMI KHOURI, Daily Star Newspaper: ... Sok jó érzés, jó retorika, pozitív hullámok voltak a beszédben. De semmi ezekből még nem jelent meg tevékeny politikaként. Viszont ez egy beszéd volt, és az emberek annak is vesznek. Ez meghatározza Amerika álláspontját. Még meglátjuk, hogy ezek az álláspontok hogyan jelennek majd meg a külpolitikában.

⁶¹ Obama seeks new start with Muslims In: Al Jazeera. (<http://www.aljazeera.com/>) 2009. június 5.

URL: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2009/06/20096492421821542.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 20:17)

„Marwan Bishara, az Al Jazeera vezető politikai elemzője szerint [a beszéd] segített „megjavítani a kárt, amit a Bush kormányzat okozott”. „Ha Bush-nak démonizálnia kellett sok muszlimot, hogy elindíthassa a háborúkat az iszlám világban, akkor Obama emberi arcot ad [a muszlimoknak] hogy kapcsolatot teremthessen.”

⁶² Bob Woodward: Obama's Wars. Simon & Schuster, New York, 2010. pp. 340.

„Az interjújában, melyet az elnökkel készítettem 2010. július 10-én, Obama elmondta gondolatait a háború természetéről, és hogy korlátozza, majd idővel megszüntesse Amerika katonai szerepét Afganisztánban.”

⁶³ i. m. Bob Woodward: Obama's Wars. Simon & Schuster, New York, 2010. pp. 340. pp. 216.

„Az „idővonal” szó vörös zászló volt a katonaság számára. Már korábban eltervezték az afgánok megvédését, az afgán biztonsági erők kiképzését, és az afgán kormány megerősítését.”

4.2.4. Obama elnök külpolitikájának kihívásai

Az Egyesült Államok részéről a 2000-es évek utolsó nagyobb közel-keleti katonai akciója a líbiai polgárháborúban való intervenció volt.⁶⁴ Bár maga a katonai akció 2011-ben történt, az történelmileg a 2000-es évtized részét képezi.

2010. december 18-án, tunéziai tüntetésekkel kezdetét vette a később Arab Tavaszként ismertté vált eseménysorozat⁶⁵. Ennek az egész régiót érintő átalakulásnak a részét képezte a líbiai polgárháború. Ez a konfliktus eredetileg a 2011. február 15-ödi kei bengázi tüntetéssel indult el, és a konfliktus polgárháborúvá eszkalálódott. A polgárháború alatt a kormányerők külföldi zsoldosokat alkalmaztak a felkelőkkel szemben. Ezért nemzetközi koalíció alakult katonai intervenció alkalmazására Líbiával szemben, az ENSZ Biztonsági Tanácsának felhatalmazásával.⁶⁶ Ebben az akcióban hatalmas szerepet vállalt az Egyesült Államok is, a tizenhárom napig tartó Odyssey Dawn operációval, melynek célja a Moammer Kadhafi vezetésű kormányerők semlegesítése volt. Az akció tizenharmadik napján az Egyesült Államok átadta a parancsnokságot a NATO-nak, mely a Unified Protector akció keretein belül végezte el az ország légterének NATO biztosítását.

Ennek a katonai lépésnek meghatározó hatása van az amerikai külpolitika értékelésére. A nemzetközi akció sok ország által volt támogatott, azonban több médium is arról számolt be, hogy az intervenció központi alakja az Egyesült Államok volt.⁶⁷ Ez a lépés az Egyesült Államok részéről átlépi azt a határt, hogy a saját biztonsági érdekeit, vagy szövetségeseit támogatja a Közel-Keleten, hiszen a polgárháborúban sem Amerika, sem szövetségeseinek biztonsága nem forgott kockán. Bár az ország itt nem unilaterálisan lépett fel, és ENSZ

⁶⁴ Operation Odyssey Dawn: U.S. Launches Military Strikes In Libya *In*: Huffpost World, World News, Foreign Policy and International Affairs. <http://www.huffingtonpost.com>) 2011. március 20. cikk információi alapján.

URL: http://www.huffingtonpost.com/2011/03/19/operation-odyssey-dawn-us-military-strikes-libya_n_838038.html (Hozzáférés dátuma: 2012. november 9. 18:11)

⁶⁵ Arab spring: an interactive timeline of Middle East protests *In*: The Guardian (www.guardian.co.uk) c. cikk információi alapján.

URL: <http://www.guardian.co.uk/world/interactive/2011/mar/22/middle-east-protest-interactive-timeline> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 9. 18:20)

⁶⁶ Security Council authorizes 'all necessary measures' to protect civilians in Libya *In*: UN News Centre (<http://www.un.org/News/>) 2011. március 17.

URL: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=37808&Cr=libya&Cr1=#.UJzRoJLlZYw> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 20:42)

Az adatok forrása az ENSZ.

⁶⁷ John Barry: America's Secret Libya War *In*: The Daily Beast (<http://www.thedailybeast.com>) 2011. augusztus 30.

URL: <http://www.thedailybeast.com/articles/2011/08/30/america-s-secret-libya-war-u-s-spent-1-billion-on-covert-ops-helping-nato.html> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 21:22)

„Az USA hadserege 1 milliárd dollárral támogatta a líbiai forradalmat, és titokban segítette a NATO-t mindenféle eszközökkel, a lőszertől a kémrepülőkhig.”

felhatalmazása is volt, az iraki háborúval szemben⁶⁸, az Egyesült Államok ismét katonai akciót indított a Közel-Keleten, humanitárius okokra hivatkozva. Ez pedig ahhoz vezetett, hogy újra megjelentek az Amerika-kritikák a köztudatban. Civil szervezetek, médiumok és egyéb véleményformáló hírforrások újra azt hangoztatták, hogy az Egyesült Államok valójában az erőforrások kiaknázása miatt van a Közel-Keleten.^{69 70}

Bár az akció az iraki és afganisztáni missziókhöz képest nagyon rövid volt, Amerika fellépését a régió országai, sőt, európai országok is, (és az amerikai társadalom egy része) a 2000-es évek háborúival kapcsolták össze.^{71 72}

Az Egyesült Államok külpolitikája továbbra is a wilsoni „fáklyaszerepet” és a humanitárius érdekek védelmét hangsúlyozza az intervenció okaként, ám a társadalmi párbeszédekben ez a katonai akció automatikusan az Egyesült Államok korábbi háborúinak folytatásaként képeződik le. Arról, hogy a líbiai intervenciónak milyen volt a természete, legtöbbször nem is esik szó a médiumokban. Az akciót, ami a korábbi, 2000-es években zajlott amerikai missziókhöz képest nagyon rövid volt, a mértéktartóbb médiumok szkepticizmussal fogadják, míg jellemzően közel-keleti hírsatornák, és az online média

⁶⁸ Iraq war illegal, says Annan *In*: BBC (<http://news.bbc.co.uk>) 2004. szeptember 16.

URL: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3661134.stm (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 22:15)
„Az ENSZ főtitkára, Kofi Annan elmondta a BBC-nek, hogy az USA vezette iraki megszállás illegális lépés volt, és szembement az ENSZ alapokmányával.”

⁶⁹ US war on Libya about oil: report *In*: PressTV (<http://www.presstv.ir>)

URL: <http://www.presstv.ir/detail/184634.html> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 22:59)

„Brian Becker, az A.N.S.W.E.R. Koalíciótól hétfőn azt írta, hogy Líbia új gyarmatosítással néz szembe, ahogyan Moammer Kadhafi hű erőivel is. ... Ezek a gyarmatosítók gyakran nemes célokat tűznek ki, mint a „civiliek védelme” a katonai akcióikhoz, a Közel-Keleten és Afrikában is. Azt is elmondta, hogy a WikiLeaks által kiszivárogtatott State Department beszélgetések alapján az USA már 2007. óta aggódik, hogy ki fogja birtokolni Líbia hatalmas olajkészleteit.”

⁷⁰ Libyan war about oil, U.S. lawmaker says *In*: United Press International (<http://www.upi.com>)

2011. március 22.

URL: http://www.upi.com/Business_News/Energy-Resources/2011/03/22/Libyan-war-about-oil-US-lawmaker-says/UPI-48361300801026/ (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 23:13)

„Az egyik demokrata törvényhozó elmondta: Az USA katonai intervenciójának Líbiában az egyik legfőbb oka a külföldi olajtól való függés.”

⁷¹ Ted Rall: Libya and War Powers *In*: Al Jazeera. (<http://www.aljazeera.com>) 2011. július 7.

URL: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/07/201172133538326177.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 23:44)

„A líbiai háború megsértheti ugyan az amerikai alkotmányt, de ismét, a birodalom a katonaság mellett dönt. ... Líbiának, ahogy Afganisztánnak, Iraknak, Pakisztának, Jemennek és még sok országnak a lakosai nyomort és rombolást szenvednek el a NATO kezei által, ami nem más, mint egy amerikai zoknibáb. Az áldozatoknak csak a mérszárllás számít. Ezt nem feledhetjük el – a világ sem fogja.”

⁷² The US and the new Middle East: Libya *In*: Al Jazeera. (<http://www.aljazeera.com>) 2011. augusztus 22.

URL: <http://www.aljazeera.com/programmes/faultlines/2011/07/201171910277367770.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 23:56)

„Fehér házi döntéshozók azt nyilatkozták, hogy a humanitárius katasztrófa megfékezése céljából cselekedtek. De tényleg küszöbön álló volt ez a katasztrófa? Milyen más okok voltak még a hátterben? ... Vajon azért távolította el a Fehér Ház Kadhafi-t, hogy ezzel példát statuáljon?”

imperializmusról, olajháborúról, és újabb amerikai-NATO vérontásról beszél.⁷³ Az tehát mindenképpen elmondható, hogy a katonai fellépés nem hagyott pozitív Amerika-képet maga után. Ez alapján azt gondolhatjuk, hogy a közel-keleti társadalmi párbeszédekben mostanra felerősödött imperialista Amerika-kép már egy olyan értelmezési mintázatként van jelen, ami megakadályozza, hogy a hagyományos Amerika-értelmezés a továbbiakban a közel-keleti, többségében muszlim társadalmakban úgy érvényesüljön, ahogyan azt a diskurzushegemóniát fenntartani kívánó Egyesült Államok szeretné.

4.2.5 A megváltozott Amerika-kép a 2000-es évek után

Az arab tavasz a líbiai polgárháború után tovább folytatódott, és a szíriai polgárháborúval még ma is tart. Bár az újabb kairói tüntetésekkal, illetve az új, a régióban megalakult, demokratikus kormányok problémáival az Arab Tavasznak második, harmadik hullámai kezdődnek el, a líbiai katonai intervenció végével az Egyesült Államok szerepe az eseményekben (egyelőre) véget ért. Bár a külpolitika, mint a történelem minden aspektusa, nem kiragadható a történelmi kontextusból, a tudományos megfigyelés érdekében korszakhatárokat kell felállítani annak érdekében, hogy egy kor eseményeit behatóbban elemezni tudjuk. Az én modellem a XIX-XX. század amerikai külpolitikai filozófiájának fényében a 2000-es évek amerikai külügyi arculatváltozásait vizsgálta. Ez a modell a konstruktivista episztemológia tudományos modellezési alapjaira helyezve az amerikai külpolitika értékelésének változásait, az Amerika-kép folyamatos gyengülését ábrázolja a közel-keleti régió társadalmában. Miután Obama elnök 2011. decemberi határidővel elkezdte az amerikai csapatok Irakból való kivonását, és befejezettnek nyilvánította az iraki háborút⁷⁴, az amerikai külpolitikának a 2000-es évtizedét, mint az előző alfejezet végén írtam, a modellen belül lezártnak tekinthetjük.

⁷³ Martin Chulhov és Enas Ibrahim: Libya: the Arab view *In: The Guardian*. (<http://www.guardian.co.uk>) 2011. március 20.

URL: <http://www.guardian.co.uk/world/2011/mar/20/libya-arab-view>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 9. 00:27)

„... A Közel-Keleten egyértelműen külön választották a baghdadi bombázásokat és a líbiai katonai célpontok bombázását. ... Azonban, ahogy a légi kampány a második napját kezdte el, repedések jelentek meg a régió szolidaritásában. ... Míg Katar és az öbölmenti országok kormányai támogatták a támadásokat, a népszerű sajtó semleges maradt, és megjelentek a hangok, melyek szerint a hadjáratot az olaj vágya és a nyugati kapzsiság motiválta.”

⁷⁴ Obama announces end of Iraq war, troops to return home by year end *In: CBS News Network*

(<http://www.cbsnews.com/>) 2011 október 21. cikk információi alapján

URL: http://www.cbsnews.com/8301-503544_162-20123800-503544/obama-announces-end-of-iraq-war-troops-to-return-home-by-year-end/ (Hozzáférés dátuma: 2012. november 9. 08:34)

A társadalomtudományi modellezés azt az elvet követi, hogy a valóságot egy ábrázolt képben jelenítsük meg, egyszerűsítve, és csak a lényeges változókat meghagyva. Ezeknek a lényeges változóknak és az egész képnek a kapcsolatából felismerhető az a minta, ami a történéseket a sokkal komplexebb realitásban is befolyásolja. Ha a modell jó, akkor az információ alkalmazható a valóságra.

A dolgozat az amerikai külpolitikának csak egy bizonyos korszakát, és azon belül is, az Egyesült Államok és egy bizonyos régió kapcsolatát mutatja be. A változók, amiket figyelembe vettem ennek a modellnek a felállításánál, az az Egyesült Államok konstruktivista szempontból vizsgált külpolitikai arculata, és annak történeti háttére, az évtized alatt kormányt formáló két amerikai elnök eltérő külpolitikai szemlélete, az Egyesült Államok Közel-Keleten vívott, 2000-es években indított háborúi, és ezeknek a kihatása a Közel-Kelet muszlim társadalmaira. Ezek a változók alapján, a modellem központjában az a függvény áll, ami az amerikai külpolitikai képnek a közel-keleti társadalmakban való értelmezését takarja. Feltéve, hogy a modellezési módszer folyamán nem vétettem el a hibát, hogy lényeges változókat hagytam volna ki a tanulmányomból, azt állapíthatom meg, hogy a kutatási célkitűzésem és a tanulmány eredményei konvergálást mutatnak. A dolgozatom eredményei arra engednek következtetni, vannak olyan tendenciák, melyekben az Egyesült Államoknak a hidegháború végére kialakult diskurzushegemóniája a 2000-es évtized eseményeinek hatására a Közel-Keleten megtört. A következőket Amerika-kép, mely a világ minden táján önmagában hordozza saját értelmezésének kódját, (így garantálva, hogy minden társadalom diskurzusában ugyanaz a normatív kép fog visszatükröződni Amerikáról, mint azt az ország külpolitikáját alakító kormányzatok szeretnék) elhalványult a Közel-Kelet társadalmában. Bizonyítva a konstruktivista paradigma elgondolását, hogy a társadalmi párbeszéd újra és újra, folyamatosan konstruálja a társadalom által felfogott képet a valóságról, a dolgozatom arra enged következtetni, hogy a társadalmi párbeszédokban a Közel-Keleten folyamatosan konstruálódik egy Amerika-kép, és ezt az ország politikai rétege egyre kevésbé képes befolyásolni. Ha feltesszük, hogy ez igaz, akkor az Egyesült Államok megítélése egy társadalmilag konstruált Amerika-arculat alapján történik meg, mondhatni, mintha a valóság eseményei egy lencsén keresztül képeződnének le az érintett társadalmak közvéleményében uralkodó, konstruált társadalmi valóságba, és ez az Amerika-arculat egyre kevesebb normatívan pozitív töltést hordoz magában. Arra, hogy a későbbiekben milyen hatása lesz a Közel-Kelet társadalmi diskurzusaiban folyamatosan leképeződő

Amerika-képnek az ország és a régió államainak nagypolitikai kapcsolatára, csak a jövőben derülhet fény.

5. Összefoglalás

A tanulmány modellben ábrázolja, hogy az utóbbi évtized Amerika-képe a Közel-Kelet, túlnyomórészt muszlim, és többségében arab társadalmában milyen módon változott meg. Az esettanulmány bemutatja azt a társadalmi tendenciát, melyben Amerika országimázsának megítélésében változás lépett fel a régió társadalmában, és ez negatívan hat az ország külpolitikai helyzetére.

Ez a modell nem ad általános Közel-Keletet érintő politikai és kulturális képet, és nem is mutatja be a teljes amerikai külpolitikát, csupán egy jelenséget mutat be. Az esettanulmány a társadalmi jelenséget bemutató, különböző szempontok komparatív elemzésére épít.

Az amerikai külpolitika több különböző korszakon ment keresztül, ismétlődő viselkedési mintázatok alkotják. Ezeknek a történelmi ábrázolásával vettem össze a 2000-es évek amerikai külpolitikai eseményeit. A vizsgált korszakban az Egyesült Államok külpolitikáját újra a „wilsonizmus fáklyaszerepe” jellemezte. Az esettanulmány a 2000-es évek régiót érintő, nagy horderejű amerikai külpolitikai lépések, a „Terrorizmus elleni háború” két nagy missziójának a térség társadalmában való leképeződését és ez által az Amerika-kép változását ábrázolja. Az évtized két amerikai elnökének külpolitikáját összehasonlítva bemutatja, ahogyan az Egyesült Államok változtatni próbált a régiót érintő külpolitikáján. (Az „erős wilsonizmus” unilaterális külpolitikai stratégiája felől a párbeszéd-alapú és multilaterális „lágy wilsonizmus” felé) A líbiai polgárháborúban való amerikai-koalíciós részvételnek a térség társadalmában való megítélésén keresztül mutatja be a modell a 2000-es években megváltozott Amerika-országimázs meglétét a régió társadalmában.

A nemzetközi kapcsolatok elmélete különböző iskolákból áll, és ez a társadalomtudomány a mai napig nem egységes. Minden paradigma jól használható egy bizonyos helyzet, mintázat leírásához. Amikor úgy döntöttem, hogy a XXI. század elejének, napjainknak egy esetét vizsgálom, hamar világossá vált, hogy a mélyen a társadalmak belső törvényszerűségeiig visszanyúló folyamatokat csak a konstruktivizmus iskolájára alapozva vizsgálhatom. Úgy gondolom, hogy az országimázs szerepének elemzése növekvő fontosságú a XXI. század elejének globális politikájának értelmezésében.

Az amerikai külügyi arculatnak másfél évszázados múltja van. Az Egyesült Államok a világban egy „civilizációs küldetést” képvisel. A nyugati civilizáció fokozatos szerepvesztése ellenére ez ma is első rendű tényező a világpolitikában. Az elmúlt évtized wilsonista visszatérése tehát nagyban befolyásolja Amerika és a világ kapcsolatát. A Közel-Kelet és Amerika kapcsolata változóban van. Úgy gondolom, hogy az a társadalmi folyamat, amit tanulmányomban bemutatam, az országimázs szerepe a külpolitikában, más, szélesebb körben is megfigyelhető. Így tehát tanulmányom későbbi kutatómunkám alapját jelentheti.

6. Bibliográfia

Felhasznált szakirodalmak

Kiss J. László: Változó utak a külpolitika elemzésében. Osiris Kiadó, Budapest, 2009.

Zbigniew Brzezinski: Second Chance, Three Presidents and the Crisis of American Superpower. Basic Books, 2007.

Francis Fukuyama: The Neoconservative Moment. Bell & Howell Information and Learning, 2004.

Romsics Gergely: Az amerikai hegemonikus rend teorizálása a kilencvenes évek realista-liberális szintézisében. Magyar Külügyi Intézet

Bob Woodward: Obama's Wars. Simon & Schuster, New York, 2010.

John Stuart Mill: *The subjection of women*. Dover Thrift Editions., 1997.

Dimitrios Thanasoulas: Constructivist Learning In: Teaching, Learning. Center for Southeast Asian Studies, Northern Illinois University. (<http://www.seasite.niu.edu/>)

Justin Jagosh, Jon Salsberg, Pierre Pluye, Ann C. Macaulay, Paula L. Bush: Realist Review: An Introduction. Participatory Research at McGill, McGill University of Canada.

Realism and Idealism. The University of Southern Mississippi. (<http://www.usm.edu/>)

Az esettanulmányhoz használt források

Reuters (www.reuters.com)

Jonathan Lyons: Bush enters Mideast's rhetorical minefield. 2001. szeptember 21.

URL: http://hv.greenspun.com/bboard/q-and-a-fetch-msg.tcl?msg_id=006SM3

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 4. 18:22)

Daniel Trotta: Cost of war at least \$3.7 trillion and counting. 2011 június 9.

URL: <http://www.reuters.com/article/2011/06/29/us-usa-war-idUSTRE75S25320110629>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 13:40)

Timeline: Invasion, surge, withdrawal; U.S. forces in Iraq 2011. december 18.

URL: <http://www.reuters.com/article/2011/12/18/us-iraq-usa-pullout-idUSTRE7BH08E20111218>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 07:04)

The New York Times (<http://www.nytimes.com/>)

Niall Ferguson: The War on Terror Is Not New 2001. szeptember 20.

URL: <http://www.nytimes.com/2001/09/20/opinion/the-war-on-terror-is-not-new.html?pagewanted=all> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 5. 17: 57)

Suzanne Daley: The War on Terror Finds Wary Support in France 2001. október 4.

URL: <http://www.nytimes.com/2001/10/04/world/the-war-on-terror-finds-wary-support-in-france.html?pagewanted=all> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 5. 18:36)

Mary Anne Weaver: THE WAR ON TERROR: FOUR YEARS ON; Lost at Tora Bora. 2005. szeptember 11.

URL: <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=940CE2D81531F932A2575AC0A9639C8B63>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 11:34)

Andrew E. Kramer: U.S. Companies Get Slice of Iraq's Oil Pie 2011. június 14.

URL: <http://www.nytimes.com/2011/06/15/business/energy-environment/15iht-srerussia15.html?pagewanted=all> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 15:41)

New York Daily News (<http://www.nydailynews.com/>)

Kenneth R. Bazinet: A Fight vs. Evil, Bush and the Cabinet tell U.S. 2001.

URL: http://web.archive.org/web/20100505200651/http://www.nydailynews.com/archives/news/2001/09/17/2001-09-17_a_fight_vs_evil_bush_and_c.html

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 5. 17:14)

The Washington Post (<http://www.washingtonpost.com/>)

Transcript: President Obama Addresses Muslim World in Cairo 2009. június 4.

URL: <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2009/06/04/AR2009060401117.html> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 19:04)

CBS News

18. Gulf War: Background Briefing. 2009. február 11.

URL: http://www.cbsnews.com/2100-500164_162-2524.html

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 1. 17:12)

Obama announces end of Iraq war, troops to return home by year end 2011 október 21.

URL: http://www.cbsnews.com/8301-503544_162-20123800-503544/obama-announces-end-of-iraq-war-troops-to-return-home-by-year-end/

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 9. 08:34)

CNN (<http://edition.cnn.com/>)

Transcript of President Bush's address

URL: <http://edition.cnn.com/2001/US/09/20/gen.bush.transcript/>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 4. 18: 06)

PBS News Hour (<http://www.pbs.org/newshour/>)

Obama's Speech Could Mark Shift in U.S.-Muslim Relations (Analysis) 2009. június 4.

URL: http://www.pbs.org/newshour/bb/middle_east/jan-june09/speechanlys_06-04.html
(Hozzáfrés dátuma: 2012. november 8. 20:24)

Time Magazine (<http://www.time.com/time/magazine>)

Lieutenant General Greg Newbold: Why Iraq Was a Mistake 2006. április 9.

URL: <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1181629,00.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 10:45)

Al Jazeera (www.aljazeera.com)

Dahr Jamair: Western oil firms remain as US exits Iraq.

URL: <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2011/12/2011122813134071641.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. október 31. 11:34)

'War on terror' through Muslim eyes (Empire epizód)

Résztevők: *Hassan Nafaa* professzor (Főtitkár, Arab Thought Foundation) *Hamid al-Ahmar sejk*, a jemeni ellenállás egyik vezetője, *Soumaya Ghannoushi* a Political Islam szerzője, *Abdul al-Majeed al-Zindani* sejk, jemeni pap, *Dr Maha Azzam*, az Al-Qaeda Five Years On szerzője, *Abdul Elah Haider Shaya*, az iszlamista mozgalmak szakértője, *Fawaz Gerges* professzor, International Relations, LSE, *Ginny Hill*, a Yemen: Fear of failure szerzője.

URL: <http://www.aljazeera.com/programmes/empire/2010/01/201012581059472955.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 18:16)

UK lawyer: Iraq war was illegal 2010. január 26.

URL: <http://www.aljazeera.com/news/europe/2010/01/201012615035356641.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 14:10)

Tarak Barkawi: Iraq, lost in the fog of war 2011. december 29.

URL: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/12/2011121612513597434.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 14:20)

Obama seeks new start with Muslims 2009. június 5.

URL: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2009/06/20096492421821542.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 20:17)

Ted Rall: Libya and War Powers 2011. július 7.

URL: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/07/201172133538326177.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 23:44)

The US and the new Middle East: Libya 2011. augusztus 22.

URL: <http://www.aljazeera.com/programmes/faultlines/2011/07/201171910277367770.html>
1 (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 23:56)

Press TV (<http://www.presstv.ir>)

US war on Libya about oil: report 2011. június 14.

URL: <http://www.presstv.ir/detail/184634.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 22:59)

The Iranian

29. In Honor, 2001. szeptember 20.

URL: <http://www.iranian.com/memory.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 09:51)

Manou Marzban: Bin Laden welcomes war. 2001. szeptember 18. (Kiadva: 2003.)

URL: <http://www.iranian.com/Opinion/2003/September/911D/index.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. (10:34)

E. Nooshi: Double Tragedy. 2001. szeptember 19. (Kiadva: 2003)

URL: <http://www.iranian.com/Opinion/2003/September/911B/index.html>
(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7.)

BBC (<http://www.bbc.co.uk/>)

Ahmad Majidyar: Viewpoint: Recipe for Afghanistan failure 2012. március 14.

URL: <http://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-17361675>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 14:42)

PJ Crowley: Viewpoint: Why Afghanistan is no Vietnam 2012. március 14.

URL: <http://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-17367662>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 15:04)

Paul Wood: Arab reaction to Iraq declaration

URL: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2584571.stm

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 15:30)

Q&A: Iraq prison abuse scandal 2008. január 11.

URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/3701941.stm>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 15:06)

Iraq war illegal, says Annan 2004. szeptember 16.

URL: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3661134.stm

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 22:15)

The Guardian (<http://www.guardian.co.uk/>)

Rory Carroll: US chose to ignore Rwandan genocide.

URL: <http://www.guardian.co.uk/world/2004/mar/31/usa.rwanda>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 3. 10:14)

Richard Norton-Taylor: Iraq war has swollen ranks of al-Qaida. 2003. október 16.

URL: <http://www.guardian.co.uk/world/2003/oct/16/politics.alqaida>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 12:10)

Sam F. Ghattas: Obama speech draws praise in Mideast.

URL: <http://www.guardian.co.uk/world/feedarticle/8443248>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 20:41)

Arab spring: an interactive timeline of Middle East protests

URL: <http://www.guardian.co.uk/world/interactive/2011/mar/22/middle-east-protest-interactive-timeline> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 9. 18:20)

Martin Chulhov és Enas Ibrahim: Libya: the Arab view 2011. március 20.

URL: <http://www.guardian.co.uk/world/2011/mar/20/libya-arab-view>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 9. 00:27)

Le Monde Diplomatique (<http://mondediplo.com>)

Chris Sands: Afghanistan: the Taliban resurgent. 2009. október

URL: <http://mondediplo.com/2009/10/04afghanistanpics>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 16:24)

Ira Chernus: Why are we still in Afghanistan? (<http://mondediplo.com>) 2011. január

URL: <http://mondediplo.com/openpage/why-are-we-still-in-afghanistan>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 7. 15:17)

Der Spiegel (www.spiegel.de)

Greatest Data Leak in US Military History 2010. október 22.

URL: <http://www.spiegel.de/international/world/the-wikileaks-iraq-war-logs-greatest-data-leak-in-us-military-history-a-724845.html> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 14:37)

The Star (<http://www.thestar.com/>)

China condemns U.S. for Iraq war 2007. március 7.

URL: <http://www.thestar.com/News/article/189632>

(Hozzáféres dátuma: 2012. november 8. 13:17)

Oxford University Press

Michael Beschloss: Our Documents: 100 Milestone Documents From The National Archives, 2006.

University of Sydney, The United States Studies Center (<http://ussc.edu.au/>)

Brendon O'Connor: American foreign policy traditions: A literature review. 2009.

Office of the Historian, U.S. Department of State (<http://history.state.gov/>)

Milestones: 1801-1829. Monroe Doctrine, 1823.

URL: <http://history.state.gov/milestones/1801-1829/Monroe> (Hozzáféres dátuma: 2012. október 11. 12:14)

Containment and Cold War

URL: <http://history.state.gov/departmentshistory/short-history/containmentandcoldwar>

(Hozzáféres dátuma: 2012. október 31. 16:24)

Reagan Doctrine, 1985

URL: <http://history.state.gov/milestones/1981-1989/ReaganDoctrine>

(Hozzáféres dátuma: 2012. november 9. 18:02)

Microsoft Encarta Online Encyclopedia (<http://encarta.msn.com>)

Randall Shrock, Ph.D.: "Monroe Doctrine," Microsoft® Encarta® Online Encyclopedia 2000 <http://encarta.msn.com> © 1997-2000 Microsoft Corporation. All rights reserved.

URL:

<http://autocww.colorado.edu/~toldy2/E64ContentFiles/UnitedStatesHistory/MonroeDoctrine.html> (Hozzáféres dátuma: 2012. október 31. 12:37)

Mount Holyoke College (<https://www.mtholyoke.edu>)

Colonel House: Interpretation of President Wilson's Fourteen Points. (Részlet)

URL: <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/doc31.htm> (Hozzáféres dátuma: 2012. október 31. 13:00)

Centre for Global Research (<http://www.globalresearch.ca/>)

15. The CIA's Intervention in Afghanistan (*Interjú Zbigniew Brzezinski-vel, Jimmy Carter elnök Nemzeti Biztonsági tanácsadójával*)

URL: <http://www.globalresearch.ca/articles/BRZ110A.html> (Hozzáféres dátuma: 2012. november 9. 13:24)

Theory Talks (<http://www.theory-talks.org/>)

17. Kenneth Neal Waltz – The Physiocrat of International (*Interjú Kenneth Waltz-zal*)
Politics In:

Foreign Affairs (<http://www.foreignaffairs.com/>)

William B. Quandt: The Middle East in 1990

URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/46273/william-b-quandt/the-middle-east-in-1990> (Hozzáféres dátuma: 2012. november 1. 17:51)

„The Gulf War” (<http://www.gulfwar1991.com/>)

Hassan A El-Najar: Overreaction & Excessiveness In:

URL: <http://www.gulfwar1991.com/Gulf%20War%20Complete/Chapter%2011,%20%20%20%20Beyond%20the%20War,%20Communism%20Is%20Dead,%20Long%20Live%20Islamism%20By%20Hassan%20A%20El-Najar.htm>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 1. 18:52)

The National Interest (<http://nationalinterest.org/>)

Nikolas K. Gvosdev, Ray Takeyh: Triumph of the New Wilsonism.

URL: <http://nationalinterest.org/article/decline-western-realism-6274>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 4. 10:50)

Center for American Progress (<http://www.americanprogress.org>)

In Their Own Words: Iraq's 'Imminent' Threat 2004. január 29.

URL: <http://www.americanprogress.org/issues/security/news/2004/01/29/459/in-their-own-words-iraqs-imminent-threat/> (Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 07:56)

Federation of American Scientists (www.fas.org)

Bill Nelson szenátor szenátusi beszéde 2004. január 28.

URL: http://www.fas.org/irp/congress/2004_cr/s012804b.html

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 08:29)

Huffpost World, World News, Foreign Policy and International Affairs

(<http://www.huffingtonpost.com>)

Operation Odyssey Dawn: U.S. Launches Military Strikes In Libya 2011. március 20.

URL: http://www.huffingtonpost.com/2011/03/19/operation-odyssey-dawn-us-military-strikes-libya_n_838038.html (Hozzáférés dátuma: 2012. november 9. 18:11)

United Nations News Centre (<http://www.un.org/News/>)

Security Council authorizes 'all necessary measures' to protect civilians in Libya

2011. március 17.

URL:

<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=37808&Cr=libya&Cr1=#.UJzRoJLlZYw>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 20:42)

The Daily Beast (<http://www.thedailybeast.com>)

John Barry: America's Secret Libya War 2011. augusztus 30.

URL: <http://www.thedailybeast.com/articles/2011/08/30/america-s-secret-libya-war-u-s-spent-1-billion-on-covert-ops-helping-nato.html>

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 21:22)

United Press International (<http://www.upi.com>)

Libyan war about oil, U.S. lawmaker says 2011. március 22.

URL: http://www.upi.com/Business_News/Energy-Resources/2011/03/22/Libyan-war-about-oil-US-lawmaker-says/UPI-48361300801026/

(Hozzáférés dátuma: 2012. november 8. 23:13)

OpenDemocracy (<http://www.opendemocracy.net/>)

John J. Mearshimer: Hans Morgenthau and the Iraq war: realism versus neo-conservatism.

URL: http://www.opendemocracy.net/democracy-americanpower/morgenthau_2522.jsp
(Hozzáférés dátuma: 2012. október 31. 10:32)